અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

===

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ

આર/રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૦૫ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૨૨ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૨૫ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૨૬ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૨૭ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૫૦ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૪૩૨ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૩૯૫ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૩૯૭ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૩૯૮ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૩૯૯ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૪૦૦ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૪૦૧ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૪૦૨ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૪૦૩ / ૨૦૧૮

સાથે

આર/રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૦૬ / ૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી એમ.આર. શાહ સહી/-

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી એ.વાય. કોગજે સહી/-

==

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી હા.

આપવામાં આવી શકે છે?

૨	પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે નહીં?	હા.
૩	શું તેમના સ્વામી ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.

==

સંદીપ હર્ષદરાય મુંજ્યાસરા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

==

ઉપસ્થિત :

રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૦૫ / ૨૦૧૮

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે પાર્ટી ઈન પર્સન (૫૦૦૦)

સામાવાળા (ઓ) નં. ૪ માટે શ્રી એસ આઈ નાણાવટી, વરિષ્ઠ વકીલ સાથે શ્રી તુષાર એલ શેઠ (૩૯૨૦)

સામાવાળા (ઓ) નં. ૩ માટે સુશ્રી મમતા આર વ્યાસ (૯૯૪)

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧,૨ માટે સુશ્રી મનીષા એલ. શાહ, સરકારી વકીલ સાથે શ્રી ચિંતન દવે, મદદનીશ સરકારી વકીલ

ઉપસ્થિત:–

સ્પેશિયલ સિવીલ અરજી નંબરો ૮૩૨૨, ૮૩૨૫, ૮૩૨૬, ૮૩૨૭ / ૨૦૧૮

અરજદાર માટે શ્રી એસ આઈ નાણાવટી, વરિષ્ઠ વકીલ સાથે શ્રી તુષાર એલ શેઠ (૩૯૨૦)

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧,૨ માટે સુશ્રી મનીષા એલ. શાહ, સરકારી વકીલ સાથે શ્રી ચિંતન દવે, મદદનીશ સરકારી વકીલ

ઉપસ્થિત:–

એસસીએ નં. ૮૩૫૦ / ૨૦૧૮

અરજદાર માટે શ્રી તુષાર એલ શેઠ (૩૯૨૦)

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧,૨ માટે સુશ્રી મનીષા એલ. શાહ, સરકારી વકીલ સાથે શ્રી ચિંતન દવે, મદદનીશ સરકારી વકીલ

ઉપસ્થિત:–

એસસીએ નં. ૮૪૩૨ / ૨૦૧૮

અરજદાર માટે સુશ્રી મમતા આર વ્યાસ

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧,૨ માટે સુશ્રી મનીષા એલ. શાહ, સરકારી વકીલ સાથે શ્રી ચિંતન દવે, મદદનીશ સરકારી વકીલ

ઉપસ્થિત:–

એસસીએ નં. ૯૩૯૮ / ૨૦૧૮

અરજદાર માટે શ્રી સૌરભ એમ પટેલ

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧,૨ માટે સુશ્રી મનીષા એલ. શાહ, સરકારી વકીલ સાથે શ્રી ચિંતન દવે, મદદનીશ સરકારી વકીલ

પ્રતિવાદી નં. ૩ માટે શ્રી એચ એસ મુનશા

ઉપસ્થિત:–

એસસીએ નં. ૯૪૦૨ / ૨૦૧૮

અરજદાર માટે શ્રી સૌરભ એમ પટેલ

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧,૨ માટે સુશ્રી મનીષા એલ. શાહ, સરકારી વકીલ સાથે શ્રી ચિંતન દવે, મદદનીશ સરકારી વકીલ

પ્રતિવાદી નં. ૩ માટે સુશ્રી આર વી આચાર્ય

ઉપસ્થિત:-

એસસીએ નં. ૯૪૦૧, ૯૩૯૯, ૯૩૯૭, ૯૪૦૩, ૯૪૦૦, ૯૩૯૫ / ૨૦૧૮

અરજદાર માટે શ્રી સૌરભ એમ પટેલ

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧ માટે સુશ્રી મનીષા એલ. શાહ, સરકારી વકીલ સાથે શ્રી ચિંતન દવે, મદદનીશ સરકારી વકીલ

પ્રતિવાદી નં. ૩ માટે સુશ્રી આર વી આચાર્ય

ઉપસ્થિત:-

રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૦૬ / ૨૦૧૮

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે પાર્ટી ઈન પર્સન (૫૦૦૦)

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧ માટે સુશ્રી મનીષા એલ. શાહ, સરકારી વકીલ સાથે શ્રી ચિંતન દવે, મદદનીશ સરકારી વકીલ

==

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી એમ.આર. શાહ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી એ.વાય. કોગજે

તારીખ : ૩૦/૦૭/૨૦૧૮

સામાન્ય સી.એ.વી. ચુકાદો

(દ્વારા : માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી એમ.આર. શાહ)

૧. નિયમ. પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા સંબંધિત વિદ્વાન વકીલ દ્વારા નિયમની નોટિસની બજવણી માફ કરવામાં આવી છે. આ અરજીઓના જૂથમાં કાયદા અને હકીકતોના સમાન પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા હોવાથી, આ સામાન્ય ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા તેઓનો એકસાથે નિર્ણય અને નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨. રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૦૫/૨૦૧૮ દ્વારા, પાર્ટી–ઈન–પર્સન તરીકે હાજર રહેલા અરજદારે નીચેની દાદ માટે પ્રાર્થના કરી છે:

૧. ૭૪ બાળકો (જેમને સેન્ટ ફ્રાન્સિસ સ્કૂલ ફાળવવામાં આવી છે પરંતુ સ્કૂલ તેમને પ્રવેશ આપી રહી નથી) ને સેન્ટ ફ્રાન્સિસ સ્કૂલના વર્ગ–૧ માં પ્રવેશ આપો અને ફાળવેલ શાળાઓના વર્ગ–૧ માં આવા અન્ય બાળકોને પણ પ્રવેશ આપો.

૨. ૨૦૧૮–૧૯ આરટીઈ પ્રવેશ પ્રક્રિયાના પ્રથમ રાઉન્ડ દરમિયાન જેમને શાળાઓ ફાળવવામાં આવી છે પરંતુ લઘુમતી દરજ્જાનો દાવો કરતી શાળા દ્વારા અથવા ૧૦.૦૬.૨૦૧૮ પછી પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો નથી તેવા તમામ બાળકોની શાળાના નામ અને ડાઇસ કોડ સાથેની યાદી જાહેર કરો.

૩. જે શાળા "લઘુમતી દરજ્જાનું પ્રમાણપત્ર" ધરાવતી હોય તે દરેક શાળાના કિસ્સામાં તેને વેબ પોર્ટલ પર પ્રકાશિત કરો અને માત્ર તેમના લઘુમતી દરજ્જાને કારણે ૨૦૧૮–૧૯ આરટીઈ પ્રવેશ પ્રક્રિયામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હોય તેવી તમામ શાળાઓની યાદી પણ પ્રકાશિત કરો.

૪. દરેક શૈક્ષણિક વર્ષ માટે આરટીઈ પ્રવેશ પ્રક્રિયા શરૂ થાય તે પહેલાં દરેક શાળાના લેટર પેડને શાળાની વિગતો સાથે (વેબ પોર્ટલ ડબલ્યુડબલ્યુડબલ્યુ. આરટીઈગુજરાત.ઓઆરજી/હોમ/સ્કૂલિસ્ટ પર ઉપલબ્ધ મુજબ) આચાર્ય અને ચકાસણીકર્તાની સહી સાથે વેબ પોર્ટલ અને

શાળાના નોટિસ બોર્ડ પર મૂકો તેમજ અનુક્રમે ફકરા ૮(૩) અને ૮(૪) માં વર્ણવ્યા મુજબ ડીઇઓ/ડીપીઇઓ દ્વારા જનરેટ કરાયેલ પ્રમાણપત્ર તેમની સહી સાથે વેબ પોર્ટલ પર પ્રકાશિત કરો.

૫. ફકરા ૮(૬) માં વર્ણવ્યા મુજબ શાળાઓ પર યોગ્ય દંડ લાદો અને રાજ્ય તરફથી જે કોઈ જવાબદાર હોય તેની સામે ખાતાકીય-શિસ્તબદ્ધ પગલાં પણ શરૂ કરો.

બી. અરજીની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોય ત્યાં સુધી, આપ સાહેબની અદાલત ૪૪ બાળકોને સેન્ટ ફ્રાન્સિસ સ્કૂલના વર્ગ-૧ માં પ્રવેશ આપવા અને ફાળવેલ શાળાઓના વર્ગ-૧ માં આવા અન્ય બાળકોને પણ પ્રવેશ આપવા માટે પ્રતિવાદીઓને નિર્દેશ આપવા અને ૨૦૧૮-૧૯ આરટીઈ પ્રવેશ પ્રક્રિયાના પ્રથમ રાઉન્ડ દરમિયાન જેમને શાળાઓ ફાળવવામાં આવી છે પરંતુ લઘુમતી દરજ્જાનો દાવો કરતી શાળા દ્વારા પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો નથી તેવા તમામ બાળકોની શાળાના નામ અને ડાઇસ કોડ સાથેની યાદી જાહેર કરતું સોગંદનામું દાખલ કરવા કૃપા કરી શકે છે.

સી. ઉપરોક્ત ફકરા બી ના સંદર્ભમાં વચગાળાની એક્સપાર્ટી દાદ;

ડી. નામદાર અદાલત કેસના પ્રકાર અને સંજોગો મુજબ જરૂરી હોય તેવી અન્ય દાદ મંજૂર કરી શકે છે.

૨.૧ રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૦૬/૨૦૧૮ દ્વારા, પાર્ટી–ઈન–પર્સન તરીકે હાજર રહેલા અરજદારે નીચેની દાદ માટે પ્રાર્થના કરી છે:

(એ) આ અપીલ સ્વીકારવા;

(બી) સમાજના નબળા વર્ગો અને વંચિત જૂથના તમામ બાળકો કે જેમણે અરજી કરી છે અને શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૮–૧૯ માટે આરટીઈ એક્ટની કલમ ૧૨(૧)(સી) હેઠળ વર્ગ–૧ માં પ્રવેશ માટે પાત્ર છે તેઓને પ્રવેશ આપવા માટે પ્રતિવાદીઓને મેન્ડેમસની રિટ અથવા અન્ય કોઈ રિટ, આદેશ અથવા દિશા–નિર્દેશ જારી કરવા.

(સી) ૩,૧૭૦ અરજદારોમાંથી જેઓની અરજીઓ ફોર્મ ભરવામાં નાની ભૂલો/ક્ષતિઓ અથવા યોગ્ય દસ્તાવેજો સબમિટ ન કરવાના આધારે નકારી કાઢવામાં આવી હતી તેઓને બીજી તક પૂરી પાડવા માટે પ્રતિવાદીઓને મેન્ડેમસની રિટ અથવા અન્ય કોઈ રિટ, આદેશ અથવા દિશા–નિર્દેશ જારી કરવા.

(ડી) ૪૫,૫૩૨ અરજદારો કે જેમને ડીપીઈઓ દ્વારા પહેલેથી જ મંજૂરી આપવામાં આવી છે પરંતુ મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણના મૂળભૂત અધિકારના રક્ષણ માટે હજુ સુધી શાળા ફાળવવામાં આવી નથી તેઓને પ્રવેશ આપવા માટે આરટીઈ એક્ટની કલમ ૧૨(૧)(સી) હેઠળ તાત્કાલિક બીજો રાઉન્ડ જાહેર કરવા માટે પ્રતિવાદીઓને મેન્ડેમસની રિટ અથવા અન્ય કોઈ રિટ, આદેશ અથવા દિશા–નિર્દેશ જારી કરવા.

(ઈ) ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય જણાય તેવી અન્ય અથવા વધુ દાદ મંજૂર કરવા.

૨.૨ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલ ૨૦૧૮ ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૨૨, ૮૩૨૫, ૮૩૨૬, ૮૩૨૭, ૯૩૯૮, ૯૪૦૨, ૯૪૦૧, ૯૩૯૯, ૯૩૯૭, ૯૪૦૩, ૯૪૦૦ અને ૯૩૯૫, ૮૩૫૦, ૮૪૩૨ માં સંબંધિત અરજદાર ટ્રસ્ટો / સોસાયટીઓએ ૧૯.૦૫.૨૦૧૮ ના રોજ અને અન્ય વિવાદિત આદેશ/પત્રવ્યવહારને રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવા માટે યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા દિશા–નિર્દેશ માટે પ્રાર્થના કરી છે જેના દ્વારા સંબંધિત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણ માટે બાળકોના અધિકાર અધિનિયમ, ૨૦૦૯ (જેને હવે પછી "શિક્ષણનો અધિકાર અધિનિયમ" અથવા "આરટીઈ એક્ટ" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) ની

જોગવાઈઓ હેઠળ સમાજના નબળા વર્ગોના વિદ્યાર્થીઓને આરટીઈ એક્ટ હેઠળ સંબંધિત સંસ્થાને ફાળવેલ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે, જેમાં નિષ્ફળ જવાથી તેમની સામે શિક્ષાત્મક પગલાં લેવામાં આવશે. સુધારા દ્વારા જે મંજૂર કરવામાં આવ્યો છે, સંબંધિત અરજદારોએ એવું ઠરાવવા માટે પણ યોગ્ય રિટ, દિશા–નિર્દેશ અને આદેશ માટે પ્રાર્થના કરી છે કે શિક્ષણ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૦૪.૦૪.૨૦૧૮ નો સરકારી ઠરાવ, જેના દ્વારા સંબંધિત શાળાઓ/શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં સમાજના નબળા વર્ગના વિદ્યાર્થીઓ માટે ૨૫% બેઠકો અનામત રાખવામાં આવી છે, જે આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ અનામત છે, તે ભવિષ્યલક્ષી અમલ ધરાવે છે અને ચાલુ શાળાઓના લઘુમતી દરજ્જાને અસર થશે નહીં.

૨.૩ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૪૩૨/૨૦૧૮ અરજદાર ગુજરાત એજ્યુકેશન બોર્ડ ઓફ કેથોલિક ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ દ્વારા રાજ્યની આશરે ૧૭૮ સંસ્થાઓ કે જેઓ વિવિધ શાળાઓ મારફતે શિક્ષણ પ્રદાન કરી રહી છે તેઓના સંદર્ભમાં નીચેની દાદ માટે દાખલ કરવામાં આવી છે:

(એ) આરટીઈ એક્ટ, ૨૦૦૯ હેઠળ વિવિધ જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીઓ દ્વારા અરજદાર ટ્રસ્ટ દ્વારા ચલાવવામાં આવતી

શાળાઓને જારી કરાયેલ વિવાદિત કારણ–દર્શક નોટિસોને રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવા માટે મેન્ડેમસની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા દિશા–નિર્દેશ જારી કરવા અને વધુમાં પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓ, તેમના કર્મચારીઓ અને/અથવા તેમના એજન્ટોને આરટીઈ એક્ટ, ૨૦૦૯ હેઠળ જારી કરાયેલ કારણ–દર્શક નોટિસો અનુસાર અરજદાર ટ્રસ્ટ દ્વારા ચલાવવામાં આવતી શાળાઓ સામે કોઈ પણ પગલાં લેતા અટકાવવા;

(બી) આ રિટ પિટિશનની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોય ત્યાં સુધી, આરટીઈ એક્ટ, ૨૦૦૯ હેઠળ વિવિધ જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીઓ દ્વારા અરજદાર ટ્રસ્ટ દ્વારા ચલાવવામાં આવતી શાળાઓને જારી કરાયેલ કારણ–દર્શક નોટિસોની કામગીરી, અમલ અને બજવણી પર સ્ટે આપવા અને વધુમાં પ્રતિવાદીઓ અને ગુજરાત રાજ્યના વિવિધ જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીઓને તેમની માન્યતા રદ કરવા અને/અથવા આરટીઈ એક્ટ, ૨૦૦૯ હેઠળ અન્ય કોઈપણ કાર્યવાહી કરવા આગળનાં પગલાં લેતા અટકાવવા."

૩. શરૂઆતમાં, એ નોંધવું જરૂરી છે કે ૨૦૧૮ ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૨૨, ૮૩૨૫, ૮૩૨૬, ૮૩૨૭, ૯૩૯૮, ૯૪૦૨, ૯૪૦૧, ૯૩૯૯, ૯૩૯૭, ૯૪૦૩, ૯૪૦૦ અને ૯૩૯૫, ૮૩૫૦, ૮૪૩૨ ના સંબંધિત અરજદારો વતી એવો કેસ છે કે તે તમામ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ (પ્રાથમિક શાળાઓ) ટ્રસ્ટ/સોસાયટી દ્વારા ચલાવવામાં આવે છે જેના ટ્રસ્ટીઓ/મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ ધાર્મિક લઘુમતીના છે અને તેથી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ પ્રદાન કર્યા મુજબ તેઓને તેમની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની સ્થાપના કરવાનો અને તેનું સંચાલન કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર છે અને તેથી, પ્રમાતિ એજ્યુકેશનલ એન્ડ કલ્ચરલ ટ્રસ્ટ (રજિસ્ટર્ડ) અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય ના (૨૦૧૪)૮ એસ સી સી ૧ માં નોંધાયેલા નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય મુજબ, તેઓ રાઈટ ટુ એજ્યુકેશન એક્ટની લાગુ પડવાપાત્રતામાંથી મુક્ત છે અને તેથી, તેઓને રાઈટ ટુ એજ્યુકેશન એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ સમાજના નબળા વર્ગોના વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા માટે ફરજ પાડી શકાય નહીં.

૪. બીજી તરફ, રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૦૫/૨૦૧૮ ના અરજદાર પાર્ટી–ઈન–પર્સન તેમજ રાજ્ય સરકાર વતી એવો કેસ છે કે સંબંધિત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ/શાળાઓએ લઘુમતીઓ દ્વારા કોઈપણ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની સ્થાપના માટે નેશનલ કમિશન ફોર માઇનોરિટી એજ્યુકેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ

એક્ટ, ૨૦૦૪ (જેને હવે પછી "એક્ટ, ૨૦૦૪" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) ની કલમ ૧૦ અથવા કલમ ૧૧ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી યોગ્ય સરકાર દ્વારા નિમવામાં આવેલા રાષ્ટ્રીય લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા આયોગ ("એન સી એમ ઇ આઈ") અથવા યોગ્ય સત્તાધિકારી અથવા સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસેથી "ના વાંધા પ્રમાણપત્ર" મેળવવું પડે છે.

૫. રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૦૫/૨૦૧૮ માં અરજદાર પાર્ટી-ઈન-પર્સન અને શિક્ષણ વિભાગના રાજ્ય સરકાર/રાજ્ય સત્તાવાળાઓ વતી વધુમાં એવો કેસ છે કે આમાં કોઈ વિવાદ હોઈ શકે નહીં અને તે નિર્વિવાદ છે કે બંધારણે ધાર્મિક લઘુમતીઓને તેમની પસંદગીની સંસ્થાઓ/શાળાઓની સ્થાપના અને સંચાલન કરવા માટે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ અધિકારની ખાતરી આપી છે. જો કે, ધાર્મિક લઘુમતી સંસ્થાઓ તરીકે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની સ્થાપના અને વહીવટ કરવાનો તેમનો અધિકાર અમુક શરતો / માપદંડો પૂર્ણ કરવાને આધીન છે જેના માટે ભારતના બંધારણ હેઠળ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના સંબંધમાં લઘુમતી દરજ્જા, માન્યતા, જોડાણ અને સંબંધિત બાબતોના નિર્ધારણ માટે ભારત સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકા મુજબ વિગતવાર પ્રક્રિયા પૂરી પાડવામાં આવી છે.

૬. રાજ્ય અને રાજ્ય સત્તાવાળાઓ વતી એવો કેસ છે કે ધાર્મિક લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના સંદર્ભમાં લઘુમતી દરજ્જાનો દાવો કરવા માટે અને ધર્મના આધારે શૈક્ષણિક સંસ્થાને લઘુમતી દરજ્જાનો દાવો કરનાર ટ્રસ્ટ/સોસાયટીએ એ સંતોષવું પડશે કે શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના ધાર્મિક લઘુમતી સમુદાયના સભ્ય/સભ્યો દ્વારા કરવામાં આવી છે; કે શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના આવા લઘુમતી સમુદાયના લાભ માટે કરવામાં આવી છે અને શૈક્ષણિક સંસ્થાનું વહીવટ આવા લઘુમતી સમુદાય દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, સંબંધિત ટ્રસ્ટ/સોસાયટી દ્વારા રેકોર્ડ પર રજૂ કરાયેલી સામગ્રી, વધુ વિશેષ રીતે, ટ્રસ્ટ/સોસાયટી/ટ્રસ્ટ ડીડ/આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનના ઉદ્દેશ્ય અથવા લઘુમતી સમુદાયના હિતને સેવા આપવાના ઉદ્દેશ્યને પ્રતિબિંબિત કરતા આ સંબંધમાં વિધિવત રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવેલા અન્ય કોઈ દસ્તાવેજના આધારે કોઈ સત્તાધિકારીએ નિર્ણય લેવો પડે છે. તેથી, સક્ષમ સત્તાધિકારીને એક્ટ, ૨૦૦૪ ની જોગવાઈઓ, એટલે કે તેની કલમો ૧૦ અને ૧૧ હેઠળ પૂરી પાડ્યા મુજબ આવી સત્તાઓ આપવામાં આવી છે/નિહિત કરવામાં આવી છે.

૭. શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ ૨૦૧૮ ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૨૨, ૮૩૨૫, ૮૩૨૬, ૮૩૨૭ ના અરજદારો વતી હાજર થયા છે, શ્રી સૌરભ એમ. પટેલ, વિદ્વાન વકીલ ૨૦૧૮ ની સ્પેશિયલ

સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૩૯૮, ૯૪૦૨, ૯૪૦૧, ૯૩૯૯, ૯૩૯૭, ૯૪૦૩, ૯૪૦૦ અને ૯૩૯૫ ના અરજદારો વતી હાજર થયા છે, શ્રી તુષાર એલ. શેઠ, વિદ્વાન વકીલ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૫૦/૨૦૧૮ ના અરજદાર વતી હાજર થયા છે, અને સુશ્રી મમતા આર. વ્યાસ, વિદ્વાન વકીલ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૪૩૨/૨૦૧૮ એટલે કે ગુજરાત એજ્યુકેશન બોર્ડ ઓફ કેથોલિક ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ ના અરજદાર વતી હાજર થયા છે. સુશ્રી મનીષા લવકુમાર, વિદ્વાન સરકારી વકીલ રાજ્ય સત્તાવાળાઓ વતી હાજર થયા છે.

૮. શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી, સંબંધિત ટ્રસ્ટ/સોસાયટી કે જેઓ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ચલાવી રહ્યા છે અને જેમને આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ સમાજના નબળા વર્ગના વિદ્યાર્થીઓ ફાળવવામાં આવ્યા છે, તેમના વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે નીચેના આધારો પર વિવાદિત આદેશ/આરટીઈ એક્ટ હેઠળ વિદ્યાર્થીઓની ફાળવણીને પડકારી છે:

૮.૧ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી, પ્રાથમિક વિભાગમાં શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ચલાવતા અને જેના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ ધાર્મિક લઘુમતીના હોય તેવા કેટલાક સંબંધિત ટ્રસ્ટો/સોસાયટીઓ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી છે કે સંબંધિત ટ્રસ્ટ/સોસાયટી જેના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ ધાર્મિક લઘુમતી છે

તેઓને તેમની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપવા અને ચલાવવા માટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ મૂળભૂત અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે.

૮.૨ સંબંધિત ટ્રસ્ટ/સોસાયટી વતી ઉપસ્થિત વિદ્ધાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્ધારા એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેમની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની સ્થાપના અને સંચાલન કરવાનો તેમનો મૂળભૂત અધિકાર હોવાથી, સરકાર દ્ધારા લઘુમતી દરજ્જાની ઘોષણા એ માત્ર કાનૂની પાત્રતાની ખુલ્લી સ્વીકૃતિ છે જે આવી ઘોષણા પહેલા અસ્તિત્વમાં હોવી જોઈએ. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, આવા ટ્રસ્ટ/સોસાયટી દ્ધારા ચલાવવામાં આવતી સંબંધિત શાળાઓ જેના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ ધાર્મિક લઘુમતી છે તેઓ આવી ઘોષણા વિના રક્ષણનો દાવો કરી શકે છે.

૮.૩ સંબંધિત ટ્રસ્ટ/સોસાયટી વતી ઉપસ્થિત વિદ્ધાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્ધારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, આવા ટ્રસ્ટ/સોસાયટી જેના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ ધાર્મિક લઘુમતી છે તેઓએ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ હેઠળ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મેળવવું જરૂરી નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, આરટીઈ એક્ટની લાગુ પડવાપાત્રતામાંથી મુક્તિના હેતુ માટે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ હેઠળ એન ઓ સી મેળવવા માટે

પ્રતિવાદી–રાજ્ય સત્તાવાળા તરફથી આગ્રહ રાખવો સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર અને મનસ્વી છે અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ તેમને મળેલા અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

૮.૪ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે અન્યથા પણ, એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ હેઠળ સમયાંતરે સુધારેલા એન ઓ સી ની આવશ્યકતા, સુધારા કાયદા, ૨૦૦૬ ના અમલમાં આવ્યા પછી શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના કરવા માંગતી સંસ્થાને જ લાગુ પડશે.

૮.૫ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ માં એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ટ્રસ્ટ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ માટે અરજી કરી શકે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, એક્ટ ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ હેઠળનું એન ઓ સી ફરજિયાત નથી.

૮.૬ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, વર્તમાન ટ્રસ્ટો કે જેમણે એક્ટ, ૨૦૦૪ પહેલાં લઘુમતી સંસ્થાઓની સ્થાપના કરી છે, તેઓએ લઘુમતી દરજ્જા માટે અરજી કરવાની જરૂર નથી.

૮.૭ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે "લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા" એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૨(જી) માં વ્યાખ્યાયિત થયેલ છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ઉક્ત જોગવાઈ મુજબ, તે એક ટ્રસ્ટ છે જેના સભ્યો લઘુમતી સમુદાયના છે જેમણે શરૂઆતથી જ શાળાઓની સ્થાપના કરી છે અને વહીવટ કરી રહ્યા છે. તેથી, લઘુમતી સમુદાયના સભ્યો દ્વારા રચાયેલી કાનૂની સંસ્થા હોવાને કારણે, ટ્રસ્ટ શરૂઆતથી જ લઘુમતી દરજ્જો ધરાવે છે.

૮.૮ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કેટલાક કિસ્સાઓમાં, ટ્રસ્ટ પ્રાથમિક વિભાગ તેમજ માધ્યમિક/ઉચ્ચ માધ્યમિક વિભાગ બંને ચલાવી રહ્યા છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ એ દાયકાઓથી મોટાભાગના અરજદારોને લઘુમતી શાળાનો દરજ્જો આપ્યો છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે અરજદારો દ્વારા ચલાવવામાં આવતી શાળાઓ પ્રાથમિક વિભાગ માટે લઘુમતીનો દરજ્જો ધરાવતી નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે શાળાઓના બંને વિભાગો, એટલે કે પ્રાથમિક અને માધ્યમિક, અરજદારો–ટ્રસ્ટ દ્વારા ઘણા કિસ્સાઓમાં ચલાવવામાં આવે છે અને તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે લઘુમતી

દરજ્જો માત્ર માધ્યમિક અને ઉચ્ચ માધ્યમિક વિભાગ માટે છે અને પ્રાથમિક વિભાગ માટે નથી.

૮.૯. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, પ્રાથમિક વિભાગ માટે લઘુમતી દરજ્જાના અલગ પ્રમાણપત્રની જરૂર નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે જોકે, કોઈપણ તકનીકી બાબતોને ટાળવા માટે, અરજદાર–ટ્રસ્ટોએ અરજદાર–ટ્રસ્ટોની શાળાને વિવાદિત આદેશ આપવામાં આવ્યા પછી તારીખ ૨૧.૦૫.૨૦૧૮ ના પત્ર દ્વારા તે માટે પહેલેથી જ અરજી કરી છે.

૮.૧૦ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ૨૦૧૩ થી એક્ટ, ૨૦૦૪ અમલમાં આવ્યા પછી, આરટીઈ એક્ટ હેઠળ પ્રવેશ માટે એક પણ વિદ્યાર્થીને શાળામાં મોકલવામાં આવ્યો નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આરટીઈ એક્ટ હેઠળ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવાનો આદેશ સુનાવણીની તક આપ્યા વિના આધારિત છે અને તેથી, તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો વિરુદ્ધ છે.

૮.૧૧ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૫૦/૨૦૧૮ માં એક વધારાનું કારણ છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦(૩) મુજબ, જો સક્ષમ સત્તાધિકારી અરજી મળ્યાના નેવું દિવસના સમયગાળામાં નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મંજૂર ન કરે, તો તેણે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મંજૂર કર્યું હોવાનું માનવામાં આવશે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે જોકે અલગ પ્રમાણપત્રની જરૂર નથી, તકનીકી બાબતોને ટાળવા માટે, અરજદારે ૨૮.૦૨.૨૦૧૮ ના રોજ જિલ્લા શિક્ષણાધિકારીને લઘુમતી દરજ્જાના પ્રમાણપત્ર માટે અરજી કરી હતી. જોકે, ત્યારબાદ કોઈ પ્રતિસાદ ન મળતાં, અરજદારે ફરીથી લઘુમતી દરજ્જાના પ્રમાણપત્ર માટે ૨૮.૦૨.૨૦૧૮ ની અગાઉની અરજીનો સંદર્ભ આપીને ૧૯.૦૫.૨૦૧૮ ના રોજ સમાન અરજી કરી. જોકે, સત્તાધિકારીએ ૦૬.૦૬.૨૦૧૮ ના રોજ માત્ર અરજદારને પ્રવેશ આપવા મજબૂર કરવાના ઈરાદાથી અસામાન્ય પ્રશ્નો અને અવ્યવહારુ આવશ્યકતાઓ ઉઠાવતો પત્ર લખ્યો છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ત્યારબાદ, અરજદારે ૦૬.૦૬.૨૦૧૮ ના રોજ એક પત્ર પણ લખ્યો છે જેમાં જણાવ્યું છે કે તેણે ૨૮.૦૨.૨૦૧૮ ના રોજ લઘુમતી દરજ્જા માટે અરજી કરી છે, જોકે, કોઈ પ્રતિસાદ મળ્યો નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે સત્તાધિકારીએ આજદિન સુધી અરજદારને પ્રમાણપત્ર આપ્યું નથી કે અરજી નકારી પણ નથી અને તેથી, ડીમીંગ ફિક્શનને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદારે લઘુમતીનો દરજ્જો પ્રાપ્ત કર્યો છે.

ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, સંબંધિત અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના નીચેના ચુકાદાઓ પર ભારે આધાર રાખ્યો છે:–

(૧) ધ રાઈટ રેવ. બિશપ એસ.કે. પાત્રો અને અન્ય વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર અને અન્ય – ૧૯૬૯(૧) એસ સી સી ૮૬૩

(૨) એન. અમ્મદ વિ. મેનેજર, એમજે હાઈસ્કૂલ અને અન્ય – (૧૯૯૮)૬ એસ સી સી ૬૭૪

(૩) મેનેજર, કોર્પોરેટ એજ્યુકેશનલ એજન્સી વિ. જેમ્સ મેથ્યુ અને અન્ય – (૨૦૧૭)૧૫ એસ સી સી ૫૯૫

(૪) પ્રમાતિ એજ્યુકેશનલ એન્ડ કલ્ચરલ ટ્રસ્ટ (રજિસ્ટર્ડ) અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય (ઉપર મુજબ)

(૫) સેન્ટ ઝેવિયર્સ કોલેજ થ્રુ ઈટ્સ પ્રિન્સિપાલ, ફાધર. જે.એમ. ડાયસ વિ. યુનિવર્સિટી ઓફ મુંબઈ થ્રુ ઈટ્સ વાઈસ ચાન્સેલરના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટનો નિર્ણય – એ આઇ આર ૨૦૧૮ બોમ.૪૧

૯. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૪૩૨/૨૦૧૮ ગુજરાત એજ્યુકેશન બોર્ડ ઓફ કેથોલિક ઇન્સ્ટિટ્યુશન્સના અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી મમતા આર. વ્યાસે કેટલાક અરજદારો વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો, જે અહી ઉપર નોંધાયેલ છે, અપનાવી છે.

૯.૧ વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી મમતા આર. વ્યાસ દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ગુજરાત એજ્યુકેશન બોર્ડ ઓફ કેથોલિક ઇન્સ્ટિટ્યુશન્સ એ બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટ હેઠળ નોંધાયેલ ટ્રસ્ટ છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ટ્રસ્ટની સ્થાપના તત્કાલીન સ્થાપકો દ્વારા કરવામાં આવી હતી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ટ્રસ્ટના તમામ સ્થાપકો અને ટ્રસ્ટીઓ કેથોલિક ખ્રિસ્તી સમુદાયના છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજદાર ટ્રસ્ટની સ્થાપના તેના સખાવતી અને ધાર્મિક હેતુ માટે કરવામાં આવી છે અને શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓની પ્રગતિને પ્રોત્સાહન અને સમર્થન આપવું એ પ્રાથમિક ઉદ્દેશ્યોમાંનો એક છે અને તે ઉદ્દેશ્ય સિદ્ધ કરવા માટે, કેથોલિક ટ્રસ્ટ ૧૭૮ વિવિધ શાળાઓ મારફતે શિક્ષણ પ્રદાન કરી રહ્યું છે.

૯.૨ વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી મમતા આર. વ્યાસ દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તમામ ૧૭૮ શાળાઓ લઘુમતી સંસ્થાઓ છે અને ઘણી શાળાઓમાં માધ્યમિક

અને ઉચ્ચ માધ્યમિક વિભાગો છે જેમને ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચ માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ અને અન્ય કાયદાઓ હેઠળ સક્ષમ સત્તાવાળાઓ દ્વારા લઘુમતી પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું છે.

૯.૩ વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી મમતા આર. વ્યાસ દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સંસ્થાઓ ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ અને વધુ સારી સુવિધાઓ આપીને પણ ફરજો બજાવી રહી છે અને તેથી જ્યારે સંસ્થા લઘુમતી સંસ્થા હોય, ત્યારે સરકાર આરટીઈ એક્ટ હેઠળ ૨૫% વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા માટે દબાણ કરી શકે નહીં.

૯.૪ વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી મમતા આર. વ્યાસ દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦ મુજબ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવાનો અધિકાર "વહીવટી અધિકારનો ભાગ" છે અને લઘુમતી સંસ્થા હોવાને કારણે અમુક મુક્તિઓ આપવામાં આવી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે પ્રમાતિ એજ્યુકેશનલ એન્ડ કલ્ચરલ ટ્રસ્ટ (રજિસ્ટર્ડ) અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યા મુજબ, આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ લઘુમતી સંસ્થાઓને લાગુ પડશે નહીં.

૧૦. કેટલાક સમાન સ્થિતિ ધરાવતા અરજદાર–ટ્રસ્ટો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી સૌરભ એમ. પટેલે કેટલાક અરજદારો વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત અપનાવી છે.

૧૧. સુશ્રી મનીષા લવકુમાર, વિદ્વાન સરકારી વકીલ રાજ્ય સરકાર અને તેના સત્તાવાળાઓ વતી હાજર રહ્યા છે.

૧૧.૧ વિદ્વાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ગુજરાત રાજ્યમાં પ્રાથમિક શાળાઓ બોમ્બે પ્રાઇમરી એજ્યુકેશન એક્ટ, ૧૯૪૭ અને તેમાંના નિયમો દ્વારા સંચાલિત થાય છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે બોમ્બે પ્રાઇમરી એજ્યુકેશન એક્ટની કલમ ૪૦ અને નિયમો નિર્ધારિત કરે છે કે માત્ર સોસાયટી રજિસ્ટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૬૦ હેઠળ નોંધાયેલ સોસાયટી અને બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૫૦ હેઠળ નોંધાયેલ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ જ પ્રાથમિક શિક્ષણ પ્રદાન કરવાની કવાયત હાથ ધરી શકે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આરટીઈ એક્ટના ઘડતર સાથે, રાજ્ય અને દરેક પ્રાથમિક શાળા, ગ્રાન્ટેડ હોય કે ન હોય, ૦૬ થી ૧૪ વર્ષની વય જૂથના બાળકને પ્રાથમિક શિક્ષણ આપવા માટે બંધાયેલ છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧એ હેઠળ પૂરી પાડ્યા

મુજબ, દરેક બાળકને આરટીઈ એક્ટની કલમ ૩૮ હેઠળ બનાવેલા નિયમોને આધીન પ્રારંભિક શિક્ષણનો મૂળભૂત અધિકાર છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે એ સાચું છે કે પ્રમાતિ એજ્યુકેશનલ એન્ડ કલ્ચરલ ટ્રસ્ટ (રજિસ્ટર્ડ) અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય મુજબ, લઘુમતી શાળાઓને આ જવાબદારીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે જોકે, લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ હોવાનો દાવો કરતી તમામ સંસ્થાઓએ યોગ્ય સત્તાધિકારી અને/અથવા રાષ્ટ્રીય આયોગ દ્વારા સ્થાપિત/ઘોષિત સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસેથી નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મેળવવું આવશ્યક છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આવી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ચલાવતા ટ્રસ્ટ/સોસાયટી જાતે તેમના દ્વારા ચલાવવામાં આવતી સંસ્થાઓ/શાળાઓને લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ તરીકે જાહેર કરી શકે નહીં. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ આપતી વખતે અનેક પરિબળો ધ્યાનમાં લેવા જરૂરી છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે તેથી, પ્રાથમિક વિભાગમાં લઘુમતી સંસ્થાની સ્થાપના કરવા માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ આપવા માટે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગતતામાં, રાજ્ય સરકારે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ હેઠળ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ આપવા માટે પ્રાથમિક શિક્ષણ નિયામક, ગાંધીનગરને સક્ષમ સત્તાધિકારી તરીકે નિયુક્ત કર્યા છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે રાજ્ય સરકારે પ્રાથમિક વિભાગમાં લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપવા અને ચલાવવા માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ આપવા માટે

અપનાવવામાં આવનારી પ્રક્રિયા નક્કી કરતો તારીખ ૧૧.૦૪.૨૦૦૮ નો ઠરાવ પણ બહાર પાડ્યો છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે માર્ગદર્શિકા તારીખ ૧૧.૦૪.૨૦૦૮ ના ઠરાવ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવી છે અને ઉક્ત માર્ગદર્શિકા સંપૂર્ણપણે લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની સ્થાપના માટે ભારત સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકા સાથે સુસંગત છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજદાર ટ્રસ્ટ/સોસાયટી દ્વારા ચલાવવામાં આવતી કોઈપણ સંસ્થાએ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ હેઠળ જરૂરીયાત મુજબ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મેળવ્યું ન હોવાથી, અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ ઠરાવને ધ્યાનમાં લેતા, માત્ર તે સંસ્થાઓ કે જેઓ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ છે અને તે રીતે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ હેઠળ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મેળવ્યું છે, રાજ્ય સરકાર/શિક્ષણ વિભાગના રાજ્ય સત્તાવાળાઓએ સમાજના નબળા વર્ગોના વિદ્યાર્થીઓને તેમના સંબંધિત વર્ગોમાં પ્રવેશ માટે આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ ફાળવ્યા છે.

૧૧.૨ વિદ્વાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર દ્વારા ભારપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે, ટ્રસ્ટ અને/અથવા સોસાયટી જેના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ લઘુમતીના હોય તેઓ આપમેળે અને અધિકારની બાબત તરીકે લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના દરજ્જાનો દાવો કરી શકે નહીં. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે લઘુમતીના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ એ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ અને/અથવા

એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ હેઠળ લઘુમતી શૈક્ષણિક દરજ્જો આપવા માટેના આધાર પૈકીનો એક અને/અથવા એક સુસંગત વિચારણા હોઈ શકે છે. તેથી, લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના કરવા અને ચલાવવા માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ આપવાનું વિચારતી વખતે, યોગ્ય સક્ષમ સત્તાધિકારી અને/અથવા રાષ્ટ્રીય આયોગે સંબંધિત ટ્રસ્ટ/સોસાયટી દ્વારા રજૂ કરાયેલા સામગ્રી/પુરાવાના આધારે સંતુષ્ટ થવું જોઈએ કે ટ્રસ્ટના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ ધાર્મિક લઘુમતી સમુદાયના છે; કે શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના લઘુમતી સમુદાયના લાભ માટે કરવામાં આવી છે; અને શૈક્ષણિક સંસ્થાનું વહીવટ લઘુમતી સમુદાય દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે. શૈક્ષણિક સંસ્થાને ધાર્મિક લઘુમતીઓ સાથે ઓળખવા સક્ષમ બનાવવા માટે કેટલીક હકારાત્મક નિશાની હોવી જોઈએ. ઉપયોગમાં લેવાયેલા માધ્યમો અને ઈચ્છિત અંત વચ્ચે સંબંધ હોવો જોઈએ. ટ્રસ્ટ ડીડ/આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશન લઘુમતી સમુદાયના હિતને સેવા આપવાના ઉદ્દેશ્યને પ્રતિબિંબિત કરતા હોવા જોઈએ. એક ટ્રસ્ટ ડીડ પર આધાર રાખતા, એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ટ્રસ્ટનો ઉદ્દેશ્ય પણ જાતિ, પંથ, ધર્મ વગેરેને ધ્યાનમાં લીધા વિના શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ચલાવવાનો છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે એવું પણ જોવા મળ્યું છે કે આવા લઘુમતી ટ્રસ્ટો/એસોસિએશનો દ્વારા ચલાવવામાં આવતી મોટાભાગની શાળાઓમાં, આશરે ૭૫% વિદ્યાર્થીઓ પ્રવેશ મેળવે છે જેઓ આવા ધાર્મિક લઘુમતીના હોતા નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, જ્યાં સુધી સંબંધિત ટ્રસ્ટ/સોસાયટી દ્વારા નિયત ફોર્મેટમાં અને સંબંધિત દસ્તાવેજી પુરાવા સાથે યોગ્ય અરજી

કરવામાં ન આવે અને ઉપર જણાવેલ શરતો સંતોષવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, સંબંધિત ટ્રસ્ટ અને/અથવા સોસાયટી તેના દ્વારા ચલાવવામાં આવતી સંસ્થા/શાળાને લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકે દાવો કરી શકે નહીં.

૧૧.૩ વિદ્વાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે વર્તમાન કેસમાં, સંબંધિત તમામ ટ્રસ્ટો/સોસાયટીઓ જેમણે વર્તમાન સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન દાખલ કરી છે તેઓ એક પાનાની અરજી દ્વારા સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસે પહોંચ્યા છે જે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ આપવા માટે નિયત ફોર્મેટમાં નથી અને કોઈ આધારભૂત દસ્તાવેજો વિના છે અને સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા એવું અવલોકન કરીને નકારી કાઢવામાં આવી છે કે અરજીઓ નિયત ફોર્મેટમાં નથી અને/અથવા કોઈ આધારભૂત દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, પ્રાથમિક શિક્ષણમાં શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ચલાવતા અને લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના દરજ્જાનો દાવો કરતા અને આરટીઈ એક્ટની લાગુ પડવાપાત્રતામાંથી મુક્તિનો દાવો કરતા કોઈપણ ટ્રસ્ટો/સોસાયટીઓએ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા અને ચલાવવા માટે સક્ષમ સત્તાધિકારી અથવા રાષ્ટ્રીય આયોગ પાસેથી એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમો ૧૦ અને ૧૧ હેઠળ જરૂરીયાત મુજબ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મેળવ્યું ન હોય, તો તેઓ આરટીઈ એક્ટની મર્યાદામાંથી મુક્તિનો દાવો કરી શકે નહીં.

૧૧.૪ વિદ્ધાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર દ્ધારા ભારપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સમાજના નબળા વર્ગોના હજારો વિદ્યાર્થીઓ કે જેના લાભ માટે આરટીઈ એક્ટ ઘડવામાં આવ્યો છે અને જેમને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧એ હેઠળ શિક્ષણ/પ્રારંભિક શિક્ષણનો મૂળભૂત અધિકાર છે અને જેમને સંબંધિત શાળાઓ અરજદાર શાળાઓ ફાળવવામાં આવી છે તેઓ આતુરતાપૂર્વક પ્રવેશ મેળવવાની રાહ જોઈ રહ્યા છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, જો સમાજના નબળા વર્ગોના તે વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવામાં ન આવે તો, તે કિસ્સામાં, સમાજના નબળા વર્ગોના તે તમામ વિદ્યાર્થીઓને અસર થવાની સંભાવના છે. તેથી વિનંતી કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવે અને અગાઉ આપવામાં આવેલી વચગાળાની દાદ ખાલી કરવામાં આવે અને સંબંધિત ટ્રસ્ટો/શાળાઓ/શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ સંબંધિત શાળાઓ ફાળવવામાં આવી હોચ તેવા નબળા વર્ગોના વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા નિર્દેશ આપવામાં આવે.

૧૧.૫ વિદ્ધાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર દ્ધારા રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે બંધારણનો અનુચ્છેદ ૩૦(૧) દરેક ધાર્મિક અથવા ભાષાકીય લઘુમતીને તેમની પસંદગીની લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા અને ચલાવવા માટે મૂળભૂત અધિકારો આપે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે જોકે, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્ધારા અનેક નિર્ણયોમાં અવલોકન કર્યા મુજબ, રાજ્ય સરકાર નિર્ધારિત

મુજબ આરટીઈ એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળ નિર્ધારિત મુજબ પ્રાથમિક શિક્ષણ માટે વર્ગ–૧ માં પ્રવેશ મેળવેલા કુલ વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યાના ૨૫% પ્રવેશની મુક્તિ મેળવવા માટે "લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા" નો દરજ્જો આપવા માટે વ્યાજબી નિયંત્રણો લાદી શકે છે.

૧૧.૬ વિદ્ધાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર દ્ધારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે નેશનલ કમિશન ફોર માઇનોરિટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યુશન્સ એક્ટ, ૨૦૦૪, લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ માટે રાષ્ટ્રીય આયોગની રચના કરવા અને તેની સાથે જોડાયેલ અથવા આકસ્મિક બાબતો માટે જોગવાઈ કરવા માટે ઘડવામાં આવ્યો છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે એક્ટ, ૨૦૦૪ હેઠળ, યોગ્ય સરકાર દ્ધારા નિયુક્ત સક્ષમ સત્તાધિકારી અથવા રાષ્ટ્રીય આયોગ જ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના દરજ્જા માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ જારી કરી શકે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે પ્રાથમિક વિભાગમાં લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા ચલાવવા માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ જારી કરવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્ધારા પ્રાથમિક શિક્ષણ નિયામકની સક્ષમ સત્તાધિકારી તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે રાજ્ય સરકારે, સરકારી ઠરાવ તારીખ ૨૩.૦૨.૨૦૦૬ દ્ધારા, પ્રાથમિક શિક્ષણ નિયામકને એક્ટ, ૨૦૦૪ હેઠળ સક્ષમ સત્તાધિકારી તરીકે નામંj કર્યા છે અને તારીખ ૧૧.૦૪.૨૦૦૮ ના ઠરાવ દ્ધારા, તેણે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્ધારા લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાનો દરજ્જો આપવા માટે

અપનાવવામાં આવનાર માપદંડો અને અનુસરવાની માર્ગદર્શિકા નિર્ધારિત કરી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસરવાની રહેશે અને અરજી નિર્ધારિત ફોર્મેટમાં સબમિટ કરવાની રહેશે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાનો દરજ્જો આપવા માટે અનુસરવાની પ્રક્રિયા નક્કી કરતી રાજ્ય સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલી નીતિ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ આવા ધાર્મિક અથવા ભાષાકીય લઘુમતીઓને મળેલા અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરતી નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે રાષ્ટ્રીય આયોગ અને/અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા રચાયેલ સક્ષમ સત્તાધિકારી દરેક અરજદાર સંસ્થાના બંધારણ અને કામગીરીની તપાસ કરવા અને આ સંસ્થાઓ લઘુમતીઓ દ્વારા લઘુમતી સમુદાયના સભ્યોના ઉત્કર્ષ અને પ્રોત્સાહનના ઉદ્દેશ્યથી સ્થાપિત કરવામાં આવી છે કે કેમ તેની ચકાસણી કરવા માટે તેના અધિકારોની સારી રીતે અંદર છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા આવી ચકાસણી બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ લઘુમતીઓને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપવા માટે મળેલા અધિકારનું ઉલ્લંઘન કરતી નથી અથવા છીનવી લેતી નથી.

૧૧.૭ વિદ્ધાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર દ્ધારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે એક્ટ, ૨૦૦૪ ના અમલમાં આવ્યા પહેલાં સ્થાપિત લઘુમતી સંસ્થાએ પણ, આરટીઈ એક્ટની કલમ ૧૨ ની કઠોરતામાંથી પોતાને મુક્ત કરવા માટે, લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના દરજ્જાની મંજૂરી માટે અને સંબંધિત કેસ મુજબ

એક્ટની કલમ ૧૦ અથવા કલમ ૧૧ મુજબ એન ઓ સી મેળવ્યા પછી જ, નિયત ફોર્મેટમાં અને નિર્ધારિત યોગ્ય પ્રક્રિયા પછી સક્ષમ સત્તાધિકારીનો સંપર્ક કરવો આવશ્યક છે.

ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરીને અને આ કોર્ટની સાથે નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને, વિદ્વાન સરકારી વકીલ દ્વારા વર્તમાન અરજીઓ ફગાવી દેવા વિનંતી કરવામાં આવી છે:

(એ) કેરળ રાજ્ય વિ. વેરી રેવ. મધર પ્રોવિન્શિયલ – (૧૯૭૦) ૨ એસ સી સી ૪૧૭

(બી) એ.પી. ક્રિશ્ચિયન મેડિકલ એજ્યુકેશનલ સોસાયટી વિ. આંધ્ર પ્રદેશ સરકાર અને અન્ય – (૧૯૮૬) ૨ એસ સી સી ૬૬૭

(સી) પી.એ. ઈનામદાર અને અન્ય વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય – (૨૦૦૫) ૬ એસ સી સી ૫૩૭

(ડી) અટલાદરા કેળવણી મંડળ અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય – ૨૦૦૪ (૧) જી એલ એચ ૩૮૩ ના કેસમાં આ કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજનો નિર્ણય

(ઈ) શાંતિનિકેતન એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય – ૧૫.૦૧.૨૦૧૩ ના રોજ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૭૩૧ ઓફ ૨૦૦૪ અને સંબંધિત બાબતોમાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચનો નિર્ણય

(એફ) દયાનંદ એંગ્લો વૈદિક (ડીએવી) કોલેજ ટ્રસ્ટ એન્ડ મેનેજમેન્ટ સોસાયટી વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય – (૨૦૧૩) ૪ એસ સી સી ૧૪

૧૨. સંબંધિત પક્ષો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને વિગતવાર સાંભળ્યા. શરૂઆતમાં, એ નોંધવું જરૂરી છે કે સંબંધિત અરજદાર – ટ્રસ્ટો/સોસાયટીઓ પ્રાથમિક વિભાગોમાં શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ચલાવી રહ્યા છે અને સંબંધિત શાળાઓને આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ સમાજના નબળા વર્ગોના વિદ્યાર્થીઓને તેમની પ્રવેશ ક્ષમતાના ૨૫% સુધી ફાળવવામાં આવ્યા છે. એવો અહેવાલ છે કે ગુજરાત એજ્યુકેશન બોર્ડ ઓફ કેથોલિક ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ દ્વારા ચલાવવામાં આવતી કેટલીક સંસ્થાઓએ આરટીઈ હેઠળ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપ્યો છે. જો કે, મોટાભાગની શાળાઓ/શૈક્ષણિક સંસ્થાઓએ તેમને ફાળવેલ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપ્યો નથી અને તેમને જાણ કરવામાં આવી છે કે જો તેઓ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ નહીં આપે, તો તેઓને આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ શિક્ષાત્મક પગલાંનો સામનો કરવો પડશે. તે તબક્કે, તારીખ ૧૯.૦૫.૨૦૧૮

ના ઉક્ત પત્રવ્યવહાર અને અન્ય સમાન પત્રવ્યવહારને પડકારતા, સંબંધિત અરજદારોએ વર્તમાન સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશનો દાખલ કરી છે જેમાં મુખ્યત્વે અન્ય બાબતોની સાથે એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે પ્રાથમિક વિભાગમાં શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ચલાવતા ટ્રસ્ટો/સોસાયટીઓના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ ધાર્મિક લઘુમતીના હોવાથી, તેઓને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ પૂરી પાડ્યા/આપ્યા મુજબ તેમની પસંદગીની શાળાઓ સ્થાપવાનો અને વહીવટ/સંચાલન કરવાનો સંપૂર્ણ મૂળભૂત અધિકાર છે.

૧૨.૧ અરજદારો વતી એવો પણ કેસ છે કે તેથી, આવા ટ્રસ્ટો/સોસાયટીઓ દ્વારા ચલાવવામાં આવતી પ્રાથમિક વિભાગોની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓએ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ/લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાનો દરજ્જો મેળવવાની જરૂર નથી. અરજદારો વતી એવો પણ કેસ છે કે તેથી, લઘુમતી સંસ્થાઓ હોવાને કારણે, તેઓ આરટીઈ એક્ટની મર્યાદામાંથી મુક્ત છે.

૧૩. તેથી, ઉપરોક્ત પ્રશ્નો પર વિચાર કરતી વખતે, ધાર્મિક લઘુમતી/ભાષાકીય લઘુમતીના અધિકાર પર નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના કેટલાક ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લેવો અને વિચાર કરવો જરૂરી છે.

૧૩.૧ કેરળ રાજ્ય વિ. વેરી રેવ. મધર પ્રોવિન્શિયલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું અને ઠરાવ્યું છે:

> "૮. અનુચ્છેદ ૩૦ (૧) નું અર્થઘટન આ કોર્ટ દ્વારા પહેલા પણ કરવામાં આવ્યું છે. તે કેસોનો સંદર્ભ આપ્યા વિના એ કહેવું પૂરતું છે કે આ ખંડ બે અધિકારોનું ચિંતન કરે છે જે સમયના બિંદુથી અલગ છે. પ્રથમ અધિકાર લઘુમતીની પસંદગીની સંસ્થાઓ સ્થાપવાનો પ્રારંભિક અધિકાર છે. અહી સ્થાપના એટલે સંસ્થા અસ્તિત્વમાં લાવવી અને તે લઘુમતી સમુદાય દ્વારા હોવી જોઈએ. જો કોઈ એક પરોપકારી વ્યક્તિ પોતાના સાધનોથી સંસ્થા સ્થાપે અથવા મોટા પાયે સમુદાય ભંડોળમાં ફાળો આપે તો તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી. કાયદામાં સ્થિતિ સમાન છે અને કોઈપણ કિસ્સામાં ઈરાદો તે સમુદાયના સભ્ય દ્વારા લઘુમતી સમુદાયના લાભ માટે સંસ્થા સ્થાપવાનો હોવો જોઈએ. તે સમાન રીતે અપ્રસ્તુત છે કે લઘુમતી સમુદાય ઉપરાંત અન્ય લઘુમતી સમુદાયો અથવા બહુમતી સમુદાયના લોકો પણ આ સંસ્થાઓનો લાભ લઈ શકે છે. આવા અન્ય સમુદાયો આવક લાવે છે અને સંરક્ષણનો આનંદ માણવા માટે તેઓને દૂર રાખવા પડતા નથી."

૧૩.૨ એ.પી. ક્રિશ્ચિયન મેડિકલ એજ્યુકેશનલ સોસાયટી વિ. આંધ્ર પ્રદેશ સરકાર અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના દરજ્જાનો દાવો કરતા અને/અથવા લઘુમતી દરજ્જાનો દાવો કરતા સોસાયટીના મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનમાં ઉલ્લેખિત નીચેના ઉદ્દેશ્યો પર વિચાર કરી રહી હતી:

> "એક ખ્રિસ્તી લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકે પ્રાથમિક, માધ્યમિક, કોલેજિયેટ, અનુસ્નાતક અને ડોક્ટરલ, તમામ તબક્કે શૈક્ષણિક અને અન્ય સંસ્થાઓની સ્થાપના, સંચાલન અને જાળવણી કરવા અને શિક્ષણ અને તાલીમ આપવા"
>
> અન્ય ઉદ્દેશ્ય હતો
>
> "મેડિકલ કોલેજો, એન્જિનિયરિંગ કોલેજો, ફાર્મસી કોલેજો, કોમર્સ, સાહિત્ય, આર્ટસ અને સાયન્સ અને મેનેજમેન્ટ કોલેજો અને અન્ય વિષયોની કોલેજોને પ્રોત્સાહન આપવા, સ્થાપવા, સંચાલન અને જાળવણી કરવા અને ઉપયોગી જ્ઞાન અને તાલીમના પ્રસાર માટે સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓને પ્રોત્સાહન આપવા."

સોસાયટીના મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનમાં દર્શાવેલ ઉપરોક્ત ઉદ્દેશ્યો પર વિચાર કરતી વખતે, અને લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા શરૂ કરવાના ઉક્ત સોસાયટીના દાવાને નકારી કાઢતી વખતે, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે ફકરા–૭ અને ૮ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

> “૭. હકીકતોનું વર્ણન કરતી વખતે પણ, અમને લાગે છે કે, બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળના અમારા વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાના અમારા ઈનકારને યોગ્ય ઠેરવવા માટે અમે પૂરતું કહ્યું છે. અમને તેમાં કોઈ શંકા નથી કે લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા શરૂ કરવાનો અરજદારનો દાવો માત્ર ઢોંગથી વિશેષ કંઈ ન હતો. મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનમાં ઉલ્લેખિત મુજબ સોસાયટીના ઉદ્દેશ્યોમાંથી એકમાં જોવા મળતા "ખ્રિસ્તી લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ તરીકે" શબ્દો સિવાય, સોસાયટીના એ દાવાને યોગ્ય ઠેરવવા માટે એવું કંઈ પણ નથી કે તેના દ્વારા શરૂ થનારી સંસ્થાઓ 'લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ' હતી. સોસાયટી દ્વારા લખાયેલા દરેક પત્રમાં, પછી ભલે તે કેન્દ્ર સરકારને, રાજ્ય સરકારને અથવા યુનિવર્સિટીને હોય, ખોટા અને ગેરમાર્ગે દોરનારા નિવેદનો હતા. જેમ કે અમે અગાઉ ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમ, મેડિકલ કોલેજ શરૂ કરવા માટે સરકાર દ્વારા કોઈ પરવાનગી આપવામાં

આવી ન હોવા છતાં અને યુનિવર્સિટી દ્વારા કોઈ જોડાણ આપવામાં આવ્યું ન હોવા છતાં, અરજદારે પ્રથમ વર્ષ એમબીબીએસ અભ્યાસક્રમમાં વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવાની અથવા પ્રવેશ આપવાનો ઢોંગ કરવાની ધૃષ્ટતા કરી હતી. સોસાયટીએ યુનિવર્સિટી દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા મજબૂત વિરોધ અને યુનિવર્સિટી દ્વારા અપાયેલી અનેક ચેતવણીઓ છતાં આવું કર્યું હતું. સોસાયટીએ યુનિવર્સિટી અને સરકારની અવગણના કરીને, આંધ્ર પ્રદેશ એજ્યુકેશન એક્ટ, ઓસ્માનિયા યુનિવર્સિટી એક્ટ અને ઓસ્માનિયા યુનિવર્સિટીના નિયમનોની અવગણના કરીને અને વિદ્યાર્થીઓના હિત અને કલ્યાણ પ્રત્યે સંપૂર્ણ ઉદાસીનતા દાખવીને કાર્ય કર્યું. સોસાયટીએ કેટલાક સ્કોર વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દી સાથે ચેડાં કર્યા છે અને તેમના ભવિષ્યને અફર રીતે જોખમમાં મૂક્યું છે. દેખીતી રીતે, કહેવાતા મેડિકલ કોલેજની સ્થાપના કહેવાતી સોસાયટી અને તેના પદાધિકારીઓ માટે નાણાકીય સાહસના રૂપમાં હતી, પરંતુ વિદ્યાર્થીઓ માટે તે એક શૈક્ષણિક દુઃસાહસ હતું. યુનિવર્સિટી દ્વારા જોડાણ આપવામાં આવે તે પહેલાં અનેક શરતો પૂરી કરવી પડતી હતી. તેમ છતાં સોસાયટીએ કોઈકને પ્રિન્સિપાલ તરીકે નિયુક્ત કરવા સિવાયની એક પણ શરત પૂરી કર્યા વિના આ સાહસ શરૂ કર્યું. કોઈ કલ્પના પણ કરી શકતું નથી કે મેડિકલ કોલેજ ટીચિંગ હોસ્પિટલ વિના,

જરૂરી વૈજ્ઞાનિક સાધનો વિના, જરૂરી સ્ટાફ વિના, જરૂરી ઈમારતો વિના અને જરૂરી ભંડોળ વિના કામ કરી શકે છે. તેમ છતાં સોસાયટીએ આવું કર્યું અથવા કરવાનો ઢોંગ કર્યો. અમને એમાં કોઈ શંકા નથી કે પ્રોફેશનલ કોલેજોમાં પ્રવેશ મેળવવા આતુર ભોળા લોકો પાસેથી પૈસા કમાવવાના હેતુથી સોસાયટી અને કહેવાતી સંસ્થાઓ વ્યાપારી સાહસો તરીકે શરૂ કરવામાં આવી હતી. આ એક સાહસિક છેતરપિંડી અને છેતરપિંડી સિવાય બીજું કંઈ નહોતું. કોઈપણ કલ્પનાના ખેંચાણ દ્વારા, અમે તેને લઘુમતી સંસ્થાનો દરજ્જો અને ગરિમા આપી શકીએ નહીં.

૮. અમારી સમક્ષ ગંભીરતાથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કોઈપણ લઘુમતી, લઘુમતી સમુદાયની કોઈ એક વ્યક્તિ પણ, લઘુમતી સંસ્થા સ્થાપી શકે છે અને બંધારણ હેઠળ તેને આવું કરવાનો અધિકાર છે અને ન તો સરકાર કે યુનિવર્સિટી તે સોસાયટીના લઘુમતી સંસ્થા સ્થાપવાના અધિકારનો, ખૂબ જ શરૂઆતથી ઇનકાર કરી શકે, ભલે તેઓ એકરૂપતા, કાર્યક્ષમતા અને શિક્ષણની શ્રેષ્ઠતાના હિતમાં ગમે તેવા નિયમનકારી પગલાં લાદી શકે. જ્યાં સુધી વર્તમાન કેસનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી દલીલની ભ્રમણા એ વિચારવામાં રહેલી છે કે સરકાર કે યુનિવર્સિટીમાંથી કોઈને પણ સંસ્થા લઘુમતી સંસ્થા હોવાના દાવા પાછળ જવાનો

અને દાવો સારો છે કે ખરાબ છે તે અંગે તપાસ કરવાનો અને સંતુષ્ટ થવાનો અધિકાર નથી. કોર્પોરેટ વકીલોની યોગ્ય ક્ષમા સાથે 'લઘુમતી પડદો' વીંધવાનો અને તેની પાછળ કોઈ લઘુમતી છુપાયેલી નથી અને કોઈ પણ સંજોગોમાં, કોઈ લઘુમતી સંસ્થા નથી તે શોધવાનો નિર્વિવાદ અધિકાર સરકાર, યુનિવર્સિટી અને આખરે કોર્ટ પાસે છે. અનુચ્છેદ ૩૦(૧) નો ઉદ્દેશ્ય ઢોંગીઓ દ્વારા ઊભા કરવામાં આવતા ભ્રમણાઓને મંજૂરી આપવાનો નથી પરંતુ લઘુમતીઓને સુરક્ષાની ભાવના અને વિશ્વાસની લાગણી આપવાનો છે' માત્ર ધાર્મિક લઘુમતીઓને ધર્મ માનવાનો, પાલન કરવાનો અને પ્રચાર કરવાનો અધિકાર અને ભાષાકીય લઘુમતીઓને તેમની ભાષા, લિપિ અને સંસ્કૃતિને જાળવવાનો અધિકાર સુનિશ્ચિત કરીને જ નહીં, પરંતુ તમામ લઘુમતીઓને, ધાર્મિક અથવા ભાષાકીય, તેમની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપવા અને ચલાવવા માટે સક્ષમ બનાવીને. આ સંસ્થાઓ સત્ય અને વાસ્તવિકતામાં લઘુમતીઓની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ હોવી જોઈએ અને માત્ર ઢંકાયેલા ભ્રમણાઓ ન હોવા જોઈએ. તેઓ લઘુમતીઓના બાળકોને શ્રેષ્ઠ સામાન્ય અને વ્યાવસાયિક શિક્ષણ આપવા, તેમને દેશના સંપૂર્ણ પુરુષો અને સ્ત્રીઓ બનાવવા અને તેમને સંપૂર્ણ રીતે તૈયાર અને સજ્જ થઈને વિશ્વમાં બહાર જવા સક્ષમ બનાવવાના હેતુથી સંસ્થાઓ હોઈ શકે છે. તેઓ એવી સંસ્થાઓ

હોઈ શકે છે જ્યાં લઘુમતી બાળકોના લાભ અને પ્રગતિ માટે વિશેષ જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય. તેઓ એવી સંસ્થાઓ હોઈ શકે છે જ્યાં લઘુમતી સમુદાયના બાળકોના માતાપિતા અપેક્ષા રાખી શકે છે કે તેમના ધર્મના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો અનુસાર શિક્ષણ વિશ્વાસમાં ડૂબેલા અને વિદ્વાન શિક્ષકો દ્વારા અથવા તેમના માર્ગદર્શન હેઠળ આપવામાં આવશે. તેઓ એવી સંસ્થાઓ હોઈ શકે છે જ્યાં માતાપિતા અપેક્ષા રાખે છે કે તેમના બાળકો એવા વ્યાપક વાતાવરણમાં વિકાસ પામે જે તેમના ધર્મ સાથે સુમેળમાં હોય અથવા તેના અનુસરણ માટે અનુકૂળ હોય. જે મહત્વપૂર્ણ અને આવશ્યક છે તે એ છે કે સંસ્થાને લઘુમતીઓની શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકે ઓળખવા સક્ષમ બનાવવા માટે કેટલીક વાસ્તવિક હકારાત્મક નિશાની અસ્તિત્વમાં હોવી જોઈએ. અમે પહેલેથી જ કહ્યું છે કે વર્તમાન કેસમાં મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનમાં વર્ણવેલ ઉદ્દેશ્યોમાંથી એકમાં આવતા ખ્રિસ્તી લઘુમતી સંસ્થા તરીકેના અડધો ડઝન શબ્દો સિવાય, મેમોરેન્ડમ અથવા આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશન અથવા સોસાયટીની ક્રિયાઓમાં એવું કંઈ પણ નથી જે એવું સૂચવતું હોય કે સંસ્થાનો ઉદ્દેશ્ય લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા બનવાનો હતો. અમે પહેલેથી જ શોધી કાઢ્યું છે તેમ આ અડધો ડઝન શબ્દો માત્ર અનુચ્છેદ ૩૦(૧) પર

દાવો કરવા માટે દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા. તેઓ એક સ્મોક–સ્ક્રીન હતા."

૧૩.૩ પી.એ. ઈનામદાર અને અન્ય વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે ફકરા ૧૦૧ અને ૧૦૨ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૧૦૧. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં અનુચ્છેદ ૩૦(૧) ની આંતરરાજ્ય કામગીરીનો જટિલ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે. પઈ ફાઉન્ડેશને સ્પષ્ટપણે લઘુમતી નક્કી કરવાના હેતુ માટે રાજ્ય (અથવા પ્રાંત) ને એકમ ગણવાની તરફેણમાં ચુકાદો આપ્યો છે. કાયદાની આ ઘોષણા દ્વારા, કેટલાક પરિણામો અનુસરે છે. પ્રથમ, ભારતમાં દરેક સમુદાય લઘુમતી બની જાય છે કારણ કે દેશના કોઈ ને કોઈ રાજ્યમાં તે લઘુમતીમાં હશે – ભાષાકીય અથવા ધાર્મિક. શું થશે જો કોઈ ચોક્કસ રાજ્યની લઘુમતી તે રાજ્યમાં શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના કરે છે અને તેનું સંચાલન કરે છે પરંતુ પડોશી રાજ્યમાં રહેતા તે લઘુમતીના સભ્યોના લાભ માટે જ્યાં તે સમુદાય બહુમતીમાં છે? શું તે બંધારણ પર છેતરપિંડી નહીં હોય? સેન્ટ

સ્ટીફન્સમાં, તેમના લોર્ડશિપ્સ એવો ચુકાદો આપ્યો હતો કે અનુચ્છેદ ૩૧(૧) માત્ર ધાર્મિક અને ભાષાકીય લઘુમતીઓના લાભ માટે રક્ષણાત્મક માપદંડ છે અને "કોઈ અયોગ્ય અથવા છુપાયેલી સંસ્થાને બંધારણીય રક્ષણ સાથે છટકી જવું જોઈએ નહીં" (ફકરો ૨૮). આ પ્રશ્ન આપણને લાંબા સમય સુધી રોકી રાખવાની જરૂર નથી કારણ કે તેનો પઈ ફાઉન્ડેશનમાં કોઈ અનિશ્ચિત શરતો વિના જવાબ આપવામાં આવ્યો છે. અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ રક્ષણના વિશેષાધિકારનો આનંદ માણવા માટે તેના લઘુમતી પાત્રને જાળવી રાખવાની જરૂરિયાત પર ભાર મૂકતા, તે જરૂરી છે કે સંસ્થાની સ્થાપનાનો ઉદ્દેશ્ય નિષ્ફળ ન જાય.

“જો એમ હોય, તો આવી સંસ્થા લઘુમતી સમુદાયના વર્ણનમાં બેસતા મોટાભાગના વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા માટે બંધાયેલી છે. તેથી, જે રાજ્યમાં સંસ્થા આવેલી છે ત્યાં રહેતા તે જૂથના વિદ્યાર્થીઓને મોટા પ્રમાણમાં ફરજિયાતપણે પ્રવેશ આપવો પડશે કારણ કે જ્યાં સુધી તે રાજ્યનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી તેઓ ભાષાકીય લઘુમતી જૂથ બનાવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જે રાજ્યમાં લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના કરવામાં આવી છે ત્યાંથી આવતા ભાષાકીય વિદ્યાર્થીઓનું વર્ચસ્વ હાજર હોવું

જોઈએ. આવી સંસ્થાઓની સંચાલક સંસ્થાઓ અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ આપવામાં આવેલા રક્ષણના બહાના હેઠળ, નજીકના રાજ્યના ભાષાકીય વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવાની યુક્તિનો આશરો લઈ શકતી નથી, જેમાં તેઓ બહુમતીમાં છે." (ફકરો ૧૫૩).

આ જ સિદ્ધાંત ધાર્મિક લઘુમતીને લાગુ પડે છે. જો કોઈ અન્ય અભિપ્રાય લેવામાં આવે, તો અનુચ્છેદ ૩૦(૧) અને ૨૯(૨) નું સુમેળપૂર્ણ અર્થઘટન કરીને પ્રવેશનો પ્રેફરેન્શિયલ અધિકાર આપવાનો મૂળ ઉદ્દેશ્ય વિકૃત થઈ શકે છે.

૧૦૨. પઈ ફાઉન્ડેશનમાં નિર્ધારિત કાયદામાંથી એ સ્પષ્ટપણે અનુસરે છે કે લઘુમતી સંસ્થા સ્થાપવા માટે સંસ્થાએ મુખ્યત્વે તે રાજ્યની તે લઘુમતીની જરૂરિયાતો પૂરી કરવી જોઈએ અન્યથા તેનું લઘુમતી સંસ્થા તરીકેનું પાત્ર ખોવાઈ જાય છે. જો કે, કેરળ એજ્યુકેશન બિલમાં ચીફ જસ્ટિસ એસ.આર. દાસના શબ્દો ઉધાર લઈએ તો, બિન-લઘુમતી વિદ્યાર્થીઓના 'છંટકાવ' ના સમાન ધોરણે અન્ય રાજ્યમાંથી તે લઘુમતીનો 'છંટકાવ', સ્વીકાર્ય હશે

અને તે રાજ્યને એકમ તરીકે ધ્યાનમાં રાખીને નિર્ધારિત લઘુમતી સંસ્થા હોવાના તેના આવશ્યક પાત્રથી સંસ્થાને વંચિત કરશે નહીં."

૧૩.૪ દયાનંદ એંગ્લો વૈદિક (ડીએવી) કોલેજ ટ્રસ્ટ એન્ડ મેનેજમેન્ટ સોસાયટી વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે ફકરા–૩૪ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું અને ઠરાવ્યું છે:

"૩૪. આ બાબતે અમારા ચિંતિત વિચારણા કર્યા પછી અને આ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરાયેલા કાયદાના પ્રકાશમાં, અમને એ ઠરાવવામાં કોઈ સંકોચ નથી કે કોઈપણ રાજ્યમાં સંસ્થા માટે લઘુમતી/ભાષાકીય દરજ્જાનો દાવો કરવા માટે, સત્તાવાળાઓએ સૌપ્રથમ સંતુષ્ટ થવું જોઈએ કે સંસ્થાની સ્થાપના એવા વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવી છે જેઓ આવા રાજ્યમાં લઘુમતી છે; અને, બીજું, ઉક્ત લઘુમતી ભાષાકીય સંસ્થાના વહીવટનો અધિકાર પણ તે વ્યક્તિઓમાં નિહિત છે જેઓ આવા રાજ્યમાં લઘુમતી છે. બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦ દ્વારા આપવામાં આવેલા અધિકારનું અર્થઘટન એવી રીતે કરી શકાય નહીં કે લઘુમતી વ્યક્તિઓના

> લાભ માટે રાજ્યમાં સંસ્થાની સ્થાપના કરનાર વ્યક્તિઓને ધ્યાનમાં લીધા વિના, કોઈપણ વ્યક્તિ, ભલે તે અન્ય સ્થળે બિન–લઘુમતી હોય, આવી સંસ્થાનું સંચાલન અને વહીવટ કરી શકે છે."

૧૩.૫ આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા શાંતિનિકેતન એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સમાન પ્રશ્ન વિચારવામાં આવ્યો હતો, આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે ફકરા ૧૪ થી ૧૬ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

> "૧૪. નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના ઉપરોક્ત નિર્ણય અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) ને ધ્યાનમાં લેતા, વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા વિવાદિત ચુકાદા અને આદેશમાં એવો મત લેવામાં આવ્યો છે કે ગુજરાત રાજ્યમાં ભાષાકીય લઘુમતી તરીકે હિન્દી ભાષાકીય જૂથના ખરા અર્થમાં વ્યક્તિઓ અથવા વ્યક્તિઓના જૂથ દ્વારા દાવા પર વિચાર કરતી વખતે, સંબંધિત અધિકારી માટે દરેક અરજદાર સંસ્થાઓના બંધારણ અને કામગીરીની તપાસ કરવા અને અરજદાર સંસ્થાઓ હિન્દી ભાષા, લિપિ અને સંસ્કૃતિને

પ્રોત્સાહન આપવા અને જાળવવાના ઉદ્દેશ્યથી બનાવવામાં આવી છે કે નહીં તે શોધવા માટે ખુલ્લું રહેશે અને જો તપાસના પરિણામ રૂપે એવું જાણવા મળે કે સંબંધિત અરજદાર સંસ્થાઓ હિન્દીને તેની ભાષા, સંસ્કૃતિ અને લિપિ તરીકે પ્રોત્સાહન આપવા અને જાળવવાના ઉદ્દેશ્યથી બનાવવામાં આવી છે, તો પરિણામે આવા પ્રદર્શન માટે આવા અરજદારો પર લઘુમતી સંસ્થાઓ તરીકેનો દરજ્જો ટકાવી શકાશે નહીં. આવી જરૂરિયાત ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) હેઠળ બાંયધરી આપેલ આવા ભાષાકીય લઘુમતી વ્યક્તિઓને મળેલા અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરશે.

૧૫. હવે, જ્યાં સુધી વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા વિવાદિત ચુકાદા અને આદેશમાં કરવામાં આવેલા અન્ય અવલોકનોનો સંબંધ છે કે ગુજરાત રાજ્યમાં અરજદાર સંસ્થાઓના ભાષાકીય લઘુમતી (હિન્દી) તરીકેના દાવા પર વિચાર કરતી વખતે, રાજ્ય સરકારના સંબંધિત અધિકારી માટે દરેક સંસ્થાની હકીકતોની તપાસ કરવા અને અરજદાર સંસ્થાઓ ચલાવતા આવા વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓનું જૂથ ખરેખર હિન્દી ભાષાકીય જૂથના છે કે નહીં તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે ખુલ્લું રહેશે, તેમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી. એ.પી. ક્રિશ્ચિયન મેડિકલ એજ્યુકેશનલ સોસાયટી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અવલોકન કર્યા

મુજબ સંસ્થા ખરેખર લઘુમતીઓની શૈક્ષણિક સંસ્થા હોવી જોઈએ. નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે વધુમાં અવલોકન કર્યું છે અને ઠરાવ્યું છે કે:

અનુચ્છેદ ૩૦(૧) નો ઉદ્દેશ્ય ઢોંગીઓ દ્વારા ઊભા કરવામાં આવતા ભ્રમણાઓને મંજૂરી આપવાનો નથી પરંતુ લઘુમતીઓને માત્ર ધાર્મિક લઘુમતીઓને ધર્મ માનવાનો, પાલન કરવાનો અને પ્રચાર કરવાનો અધિકાર અને ભાષાકીય લઘુમતીઓને તેમની ભાષા, લિપિ અને સંસ્કૃતિને જાળવવાનો અધિકાર સુનિશ્ચિત કરીને જ નહીં, પરંતુ તમામ લઘુમતીઓને, ધાર્મિક અથવા ભાષાકીય, તેમની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપવા અને ચલાવવા માટે સક્ષમ બનાવીને સુરક્ષાની ભાવના અને વિશ્વાસની લાગણી આપવાનો છે. જે આવશ્યક છે તે એ છે કે સંસ્થાને લઘુમતીઓની શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકે ઓળખવા સક્ષમ બનાવવા માટે કેટલીક વાસ્તવિક હકારાત્મક નિશાની અસ્તિત્વમાં હોવી જોઈએ. લઘુમતી પડદો વીંધવાનો અને સંસ્થા લઘુમતી સંસ્થા હોવાના દાવા પાછળ જવાનો અને દાવો સારો છે કે નહીં તે અંગે તપાસ કરવાનો અને સંતુષ્ટ થવાનો નિર્વિવાદ અધિકાર સરકાર, યુનિવર્સિટી અને આખરે કોર્ટ પાસે છે.

૧૬. પી. એ. ઈનામદાર (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અવલોકન કર્યા મુજબ અનુચ્છેદ ૩૦(૧) નો મૂળ ઉદ્ધેશ્ય એ જોવાનો છે કે લઘુમતીઓની એ ઈચ્છા પૂરી થાય કે તેમના બાળકોને યોગ્ય અને કાર્યક્ષમ રીતે ઉછેરવામાં આવે અને ઉચ્ચ યુનિવર્સિટી શિક્ષણ માટે પાત્રતા પ્રાપ્ત કરે અને વિશ્વમાં એવી બૌદ્ધિક સિદ્ધિઓથી સંપૂર્ણ સજ્જ થઈને બહાર જાય કે જે તેમને જાહેર સેવાઓ, સામાન્ય ધર્મનિરપેક્ષ શિક્ષણ સહિત ઉચ્ચ સૂચનાઓ આપતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં પ્રવેશવા માટે લાયક બનાવે. તેથી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) નો મૂળ ઉદ્ધેશ્ય આવી લઘુમતી સંસ્થાઓ ધર્મ અથવા ભાષાકીયને આવી લઘુમતીના બાળકોને સંપૂર્ણ, સારું, સામાન્ય શિક્ષણ આપવા સક્ષમ બનાવવાનો છે. તેથી, ગુજરાત રાજ્યમાં ભાષાકીય લઘુમતી તરીકે દરજ્જાનો દાવો કરતા હિન્દી ભાષાકીય જૂથના ખરા અર્થમાં વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓના જૂથને એ સંતોષવું પડશે કે તેમનો ઉદ્ધેશ્ય તેમની પોતાની ભાષાકીય લઘુમતી એટલે કે ખરેખર હિન્દી ભાષી વ્યક્તિઓના લાભ માટે આવી સંસ્થાની સ્થાપના કરવાનો છે જેથી એ જોઈ શકાય કે ગુજરાત રાજ્યમાં લઘુમતીમાં હોવાનું જણાયેલ આવા હિન્દી ભાષી વ્યક્તિઓ અન્ય લોકો સાથે સ્પર્ધા કરી શકે. તેથી, અરજદાર સંસ્થાઓ તરફથી એવી રજૂઆત કે સંસ્થા સ્થાપીને ગુજરાત રાજ્યમાં ભાષાકીય લઘુમતી (હિન્દી)

તરીકે દરજ્જાનો દાવો કરતી વખતે, તે મુખ્યત્વે ખરેખર હિન્દી ભાષી વ્યક્તિઓના લાભ માટે મર્યાદિત હોવી જરૂરી નથી તે સ્વીકારી શકાય નહીં. તેમના ઉદ્દેશ્યો મુખ્યત્વે આવી ભાષાકીય લઘુમતી (હિન્દી ભાષી વ્યક્તિઓ) ના વ્યક્તિઓના લાભ માટે સંસ્થા સ્થાપવાના હોવા જોઈએ. તે હદ સુધી, વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલ વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશ સુધારવાને પાત્ર છે."

૧૩.૬ અટલાદરા કેળવણી મંડળ અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, આ કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે, આ મુદ્દા પર નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયો પર વિચાર કર્યા પછી, ફકરા-૯ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૯. સંસ્થાના લઘુમતી સંસ્થા તરીકેના દરજ્જાની ખાતરી કરવાના હેતુ માટે કયું અને શું માપદંડ હોઈ શકે તે અંગે પ્રશ્ન ઊભો થઈ શકે છે. મારા મતે, સંસ્થા લઘુમતી સંસ્થા છે કે નહીં તે અંગેના નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે વિવિધ વિચારણાઓ હોઈ શકે છે. માત્ર એટલા માટે કે તે લઘુમતી સમુદાયની વ્યક્તિ દ્વારા બનાવવામાં આવી છે, ભાષાકીય અથવા ધાર્મિક હોઈ શકે છે, તે આપમેળે લઘુમતી સંસ્થા

તરીકેનો દરજ્જો આપશે નહીં. એ જરૂરી નથી કે લઘુમતી સમુદાય અથવા ભાષાકીય લઘુમતીનો વ્યક્તિ લાભાર્થીઓ આવી લઘુમતીના છે કે નહીં તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના સામાન્ય જનતા માટે દાન કરવા અથવા સેવાઓ પ્રદાન કરવાની ઈચ્છા ન રાખે. જો ટ્રસ્ટના લેખકનું સંબંધ હોવું અથવા ટ્રસ્ટના લેખકના સમુદાયનું સંબંધ હોવું અથવા ટ્રસ્ટમાં ભાગ લેનાર ટ્રસ્ટીઓના સમુદાયનું સંબંધ હોવું, તેને એકમાત્ર માપદંડ તરીકે ગણવામાં આવે તો મારા મતે, તે માનવ મનોવિજ્ઞાન અથવા સામાન્ય રીતે માનવજાતની મૂળભૂત લાક્ષણિકતાઓ અથવા ગુણવત્તાને નિષ્ફળ બનાવશે. એ જરૂરી નથી કે કોઈ વ્યક્તિ લઘુમતી સમુદાયનો હોય અને, તેથી, તે દરેક વખતે એવી ઈચ્છા રાખતો હોય કે તેના ભંડોળ અથવા મિલકતનો ઉપયોગ માત્ર તે જ સમુદાય માટે કરવામાં આવે જેનો તે છે. એવા ઘણા કિસ્સાઓ છે જ્યાં લઘુમતી સમુદાયની વ્યક્તિઓએ તેમની મૂલ્યવાન મિલકતો અને સેવાઓ બિન-લઘુમતી સહિત તમામ જનતા માટે વિવિધ માધ્યમો દ્વારા વિસ્તારી છે. એવા કિસ્સાઓ પણ છે જ્યાં બિન-લઘુમતી સમુદાયના વ્યક્તિઓએ તેમની મૂલ્યવાન મિલકતો અને સેવાઓ બિન-લઘુમતી તેમજ લઘુમતી સમુદાયને આપી છે. તેથી, વ્યક્તિ લઘુમતી સમુદાયનો છે, ધાર્મિક અથવા ભાષાકીય હોઈ શકે છે, તે સંસ્થાને લઘુમતી સંસ્થા તરીકે ચકાસવા માટે એકમાત્ર અને સંપૂર્ણ

માપદંડ હોઈ શકે નહીં. તે વિચારણાઓમાંની એક હોઈ શકે છે, પરંતુ, તે જ સમયે, મારા મતે, મુખ્ય વિચારણા, જે ખરેખર નિર્ણાયક કસોટીઓમાંની એક હશે, તે ભાષાકીય અથવા ધાર્મિક લઘુમતીના લાભ માટે સંસ્થાની રચના છે. ભંડોળ કોઈ પણ સ્ત્રોતમાંથી આવતું હોય અથવા આવા ટ્રસ્ટના લેખક કોણ છે, અથવા ટ્રસ્ટના સ્થાપક કોણ છે, તે સુસંગત હોઈ શકે છે, પરંતુ એકમાત્ર સુસંગત વિચારણા નથી. વધુ શું ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે તે ટ્રસ્ટના સ્થાપકની અથવા ટ્રસ્ટીઓ ખુદની અથવા ટ્રસ્ટ ડીડની ઈચ્છા છે, જે આવી લઘુમતી સંસ્થાની પ્રગતિ, પ્રોત્સાહન અથવા ઉત્કર્ષ માટે બોલશે. જો ડીડ આ પાસાઓ પર મૌન છે, તો, કોઈ ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું સંભવતઃ મુશ્કેલ હશે કે કોઈ સંસ્થા લઘુમતીની છે. ઈરાદો એવો હોવાનું જણાય છે કે જો કોઈ સંસ્થા લઘુમતી સમુદાયના વ્યક્તિ દ્વારા લઘુમતીના લાભ માટે બનાવવામાં આવી હોય. એવું બની શકે કે આ ઉપરાંત સંસ્થાઓના લાભો બિન–લઘુમતી સમુદાયને પણ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે, પરંતુ, કોઈ જગ્યાએ અથવા કોઈ સ્થાને, લઘુમતીના વર્ગ અથવા સંસ્કૃતિના પ્રોત્સાહન અથવા પ્રગતિ અથવા ઉત્કર્ષ અથવા જાળવણી માટે પણ, તે સ્પષ્ટ કરવા માટે ઈરાદો દર્શાવવો આવશ્યક છે, પછી ભલે તે શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં હોય કે અન્ય કોઈ ક્ષેત્રમાં. તેથી, શ્રી મહેતા અને શ્રી વ્યાસ એ દલીલ કરવામાં સાચા

નથી કે ધાર્મિક અથવા ભાષાકીય લઘુમતી સમુદાયની બહુમતી વ્યક્તિઓ દ્વારા સંસ્થાની રચના કરવામાં આવી હોવાથી, તે આપમેળે લઘુમતીના દરજ્જાનો દાવો કરવા માટે હકદાર બનશે. એ સાચું છે કે આવા દરજ્જાની ઓળખ સુસંગત ન હોઈ શકે પરંતુ જ્યારે બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦ નો ઉપયોગ કરવા માટે દાવો કરવામાં આવે છે, અથવા જ્યાં પણ અનુચ્છેદ ૩૦ ની આવી જોગવાઈનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, ત્યારે સંબંધિત સત્તાધિકારી અથવા સંબંધિત કોર્ટ માટે દરેક કેસની હકીકતો તપાસવી અને એ શોધવું કે શું સંસ્થા ખરેખર લઘુમતી સંસ્થા છે અથવા એ.પી. ક્રિશ્ચિયન મેડિકલ એજ્યુકેશનલ સોસાયટી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ઉપરોક્ત ચુકાદામાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલી ભાષામાં કે તે લઘુમતીના દરજ્જાનો દાવો કરવા માટે ભ્રમણાઓનો માસ્ક ધરાવે છે. તેથી, લઘુમતી તરીકે સંસ્થાના દરજ્જાની ચકાસણી અથવા તપાસ માટે કોઈ સીધી ફોર્મ્યુલા હોઈ શકે નહીં. તે હકીકતોથી હકીકતોમાં બદલાશે અને વિવિધ વિચારણાઓની તપાસ કરવાની જરૂર પડી શકે છે અને તેમાંથી કેટલીક સંસ્થાઓની રચના કરનારા વ્યક્તિઓ, જે હેતુથી સંસ્થાઓની રચના કરવામાં આવી છે, મોટાભાગે સંસ્થાઓના લાભાર્થીઓ અને લઘુમતીની પ્રગતિ, ઉત્કર્ષ અથવા જાળવણી વગેરે માટે કોઈ સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત ઈરાદો કરવામાં આવ્યો છે કે કેમ તે છે."

૧૪. એમાં કોઈ વિવાદ ન હોઈ શકે કે ભારતના બંધારણનો અનુચ્છેદ ૩૦(૧) ધાર્મિક લઘુમતીઓને તેમની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની સ્થાપના અને સંચાલન કરવાનો અધિકાર આપે છે. જો કે, જ્યારે આવી ધાર્મિક લઘુમતીઓ શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના કરે છે અને લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના દરજ્જાનો દાવો કરે છે, ત્યારે તેઓએ ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા કાયદા મુજબ અમુક શરતો/માપદંડોને સંતોષવા પડશે. લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના કરતી વખતે, આવા ટ્રસ્ટ/એસોસિએશને સંતોષવું પડશે કે (૧) શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના ધાર્મિક લઘુમતી સમુદાયના સભ્ય/સભ્યો દ્વારા કરવામાં આવી હતી; (૨) શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના લઘુમતી સમુદાયના લાભ માટે કરવામાં આવી હતી; અને (૩) શૈક્ષણિક સંસ્થાનું સંચાલન લઘુમતી સમુદાય દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે.

તેથી, રાજ્ય સરકાર અને/અથવા યોગ્ય સત્તાધિકારી માટે ટ્રસ્ટ ડીડ, ટ્રસ્ટ ડીડ અને/અથવા સોસાયટીના મેમોરેન્ડમમાં ઉલ્લેખિત ઉદ્દેશ્યો, જે હેતુ માટે ટ્રસ્ટની સ્થાપના કરવામાં આવી છે; મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ ધાર્મિક લઘુમતીના છે કે કેમ; શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના આવી ધાર્મિક લઘુમતીઓના લાભ માટે કરવામાં આવી છે અને/અથવા સ્થાપિત થવાની છે કે કેમ; આવા ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રાપ્ત ભંડોળ વગેરેને ધ્યાનમાં લેવા માટે હંમેશા ખુલ્લું રહેશે. તેથી, માત્ર એટલા માટે કે

મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ આવી ધાર્મિક લઘુમતીના છે, તે જ આધાર પર, તેઓ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના કરી શકતા નથી અને/અથવા તેઓ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના દરજ્જાનો દાવો કરી શકતા નથી. તેથી, લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા ચલાવવા માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ માટેની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે, તે યોગ્ય સરકાર/સત્તાધિકારી દ્વારા સ્થાપિત સક્ષમ સત્તાધિકારી અથવા લઘુમતી આયોગ પર નિર્ભર છે કે તે તપાસ કરે અને અહીં ઉપર જણાવેલ વિવિધ પરિબળોને ધ્યાનમાં લે, અને ત્યારબાદ જ જ્યારે સક્ષમ સત્તાધિકારી અથવા રાષ્ટ્રીય આયોગ સંતુષ્ટ થાય કે સંબંધિત ટ્રસ્ટ અથવા સોસાયટી લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા માટે જરૂરી માપદંડો પૂરા કરે છે, ત્યારે અને ત્યારે જ આવા ટ્રસ્ટને લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા અને ચલાવવા માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ જારી કરવામાં આવશે અને આવી સત્તાધિકારી લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાનો દરજ્જો આપશે. રાજ્ય સરકાર દ્વારા રચાયેલ સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા અનુસરવામાં આવનારી પ્રક્રિયા તારીખ ૧૧.૦૪.૨૦૦૮ ના સરકારી ઠરાવ મુજબ છે. સંબંધિત ટ્રસ્ટે જરૂરી સંબંધિત પુરાવાઓ જેવા કે ટ્રસ્ટ ડીડ/મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશન વગેરે સાથે નિર્ધારિત ફોર્મેટમાં સક્ષમ સત્તાધિકારીને અરજી કરવી પડશે. ભારતના બંધારણ હેઠળ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના સંદર્ભમાં લઘુમતી દરજ્જો, માન્યતા, જોડાણ અને સંબંધિત બાબતો નક્કી કરવા માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા વિગતવાર માર્ગદર્શિકા પણ જારી કરવામાં આવી છે. નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયોની નોંધ લીધા પછી અને/અથવા ધ્યાનમાં લીધા પછી, જેમાં નામદાર

સુપ્રીમ કોર્ટના ટી.એમ.એ. પઈ ફાઉન્ડેશન વિ. કર્ણાટક રાજ્ય (૨૦૦૨) ૮ એસ સી સી ૪૮૧, ડીએવી કોલેજ વિ. પંજાબ રાજ્ય – એ આઇ આર ૧૯૭૧ એસ સી ૧૭૩૧ ના નિર્ણયો, મદ્રાસ હાઈકોર્ટનો ટી.કે.વી.ટી.એસ.એસ. મેડિકલ એજ્યુકેશનલ એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ વિ. તામિલનાડુ રાજ્ય – એ આઈ આર ૨૦૦૨ મદ્રાસ ૪૨ ના કેસમાં નિર્ણય, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટનો આંધ્ર પ્રદેશ ક્રિશ્ચિયન મેડિકલ એસોસિએશન વિ. આંધ્ર પ્રદેશ સરકાર એ આઈ આર ૧૯૮૬ એસ સી ૧૪૯૦ ના કેસમાં નિર્ણય, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટનો એન. અમ્મદ વિ. એમજે હાઈસ્કૂલ – (૧૯૯૮) ૬ એસ સી સી ૬૭૪ ના કેસમાં નિર્ણય, અને મુદ્દા પર નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના અન્ય નિર્ણયોનો સમાવેશ થાય છે, નેશનલ કમિશન ફોર માઈનોરિટી એજ્યુકેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ, ભારત સરકારે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

> "સુપ્રીમ કોર્ટના અનેક અધિકૃત ચુકાદાઓ સાથે વંચાણમાં લેતા બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦(૧) અને કાયદાની કલમ ૨(જી) અને સેન્ટ્રલ એજ્યુકેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ (રિઝર્વેશન ઈન એડમિશન) એક્ટ, ૨૦૦૬ ની કલમ ૨(એફ) માં લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની વ્યાખ્યાઓ વાંચવા પર, ધાર્મિક આધાર પર શૈક્ષણિક સંસ્થાને લઘુમતી દરજ્જો આપવા માટે નીચેની હકીકતો સાબિત થવી જોઈએ:

(૧) કે શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના ધાર્મિક લઘુમતી સમુદાયના સભ્ય/સભ્યો દ્વારા કરવામાં આવી હતી;

(૨) કે શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના લઘુમતી સમુદાયના લાભ માટે કરવામાં આવી હતી; અને

(૩) કે શૈક્ષણિક સંસ્થાનું સંચાલન લઘુમતી સમુદાય દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે.

ઉપરોક્ત હકીકતો પ્રત્યક્ષ અથવા સંજોગવશાત પુરાવા દ્વારા સાબિત થઈ શકે છે. શૈક્ષણિક સંસ્થાને ધાર્મિક લઘુમતીઓ સાથે ઓળખવા સક્ષમ બનાવવા માટે કેટલાક હકારાત્મક સૂચકાંક હોવા જોઈએ. ઉપયોગમાં લેવાયેલા માધ્યમો અને ઈચ્છિત અંત વચ્ચે સંબંધ હોવો જોઈએ. જો સંબંધિત લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા ટ્રસ્ટ અથવા નોંધાયેલ સોસાયટી દ્વારા ચલાવવામાં આવી રહી હોય, તો ટ્રસ્ટના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ અથવા સોસાયટીના સભ્યો, કેસ મુજબ, લઘુમતી સમુદાયના હોવા જોઈએ અને આ સંદર્ભમાં વિધિવત રીતે અમલ કરાયેલ ટ્રસ્ટ ડીડ/આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશન અથવા અન્ય કોઈ દસ્તાવેજ લઘુમતી સમુદાયના હિતને સેવા આપવાના ઉદ્દેશ્યને પ્રતિબિંબિત કરતા હોવા જોઈએ.

કોઈપણ દસ્તાવેજી પુરાવાની ગેરહાજરીમાં ઉપરોક્ત હકીકતો સાબિત કરવા માટે કેટલાક સ્પષ્ટ અથવા સચોટ પુરાવા રજૂ કરવા આવશ્યક છે. અન્ય સમુદાયોના સભ્યોને તેની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા માટે લઘુમતી સમુદાયના સભ્યને તેમની મદદ વિસ્તારવા પર કોઈ પ્રતિબંધ નથી."

૧૪.૧ તેથી,

અરજદાર – ટ્રસ્ટો / મંડળો વતી કરવામાં આવેલી એ રજૂઆત કે ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટીઓની બહુમતી ધાર્મિક લઘુમતી વર્ગની છે અને તેથી, આપમેળે જ તેમને લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે અને/અથવા આવી સંસ્થાને આપમેળે જ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાનો દરજ્જો મળી જાય છે, અને/અથવા તેમને ૨૦૦૪ ના અધિનિયમ હેઠળ 'ના વાંધા પ્રમાણપત્ર' મેળવવાની જરૂર નથી, તેનો સ્વીકાર કરી શકાય નહીં. સંબંધિત ટ્રસ્ટે અહીં અગાઉ જણાવેલા સંબંધિત માપદંડો સંતોષવાના અને/અથવા પૂરા કરવાના રહેશે, વધુ ખાસ કરીને, અહીં અગાઉ ઉલ્લેખિત ભારત સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાઓમાં જણાવ્યા મુજબ અને/અથવા રાજ્ય સરકારના સરકારી ઠરાવમાં જણાવ્યા મુજબ.

૧૫. હવે જ્યાં સુધી સંબંધિત અરજદાર – ટ્રસ્ટ/સોસાયટી વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆતનો સંબંધ છે કે કેટલાક ટ્રસ્ટો/સોસાયટીઓના કિસ્સામાં, તેઓ પહેલેથી જ માધ્યમિક/ઉચ્ચ માધ્યમિક વિભાગમાં લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા ચલાવી રહ્યા છે જેને માધ્યમિક અને ઉચ્ચ માધ્યમિક વિભાગ ચલાવવા માટે માન્યતા આપતા યોગ્ય સત્તાધિકારી દ્વારા માન્યતા આપવામાં આવી છે અને તેથી, પ્રાથમિક વિભાગ માટે પણ, તેઓ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકે શાળા ચલાવવા માટે આપમેળે હકદાર છે અને એક્ટ, ૨૦૦૪ હેઠળ કોઈપણ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મેળવવાની જરૂર નથી, વધુ વિશેષ રીતે, એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ અથવા ૧૧ હેઠળ, શરૂઆતમાં જ, એ નોંધવું જરૂરી છે કે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ અને/અથવા ૧૧ હેઠળનું નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ એક શૈક્ષણિક સંસ્થાના સંબંધમાં છે અને ટ્રસ્ટ/સોસાયટીના સંબંધમાં નથી. એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦, જે લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાને સંબંધિત છે, જોગવાઈ કરે છે કે લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા ઈચ્છુક કોઈપણ વ્યક્તિ (ટ્રસ્ટ અથવા સોસાયટી હોઈ શકે છે) ઉક્ત હેતુ માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મંજૂર કરવા માટે સક્ષમ સત્તાધિકારીને અરજી કરી શકે છે. નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સિસ્ટર્સ ઓફ સેન્ટ જોસેફ ઓફ ક્લુની વિ. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્ય સિવિલ અપીલ નં. ૩૯૪૫/૨૦૧૮ વગેરેના ૧૮.૦૪.૨૦૧૮ ના ચુકાદામાં અવલોકન કર્યા મુજબ, એન સી એમ ઇ આઇ ના કાર્યો અને સત્તાઓમાં, એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૧ ના પેટા–ખંડ (એફ) હેઠળ, કોઈપણ સંસ્થાના લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકેના દરજ્જાને લગતા તમામ પ્રશ્નો અંગેના નિર્ણયો અને તેના દરજ્જાની

ઘોષણાનો સમાવેશ થાય છે. આમ, એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમો ૧૦ અને ૧૧ ને ધ્યાનમાં લેતા, નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ માટેની અરજીઓ શૈક્ષણિક સંસ્થાને લઘુમતી દરજ્જો આપવા માટે છે અને તેથી, લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા ઈચ્છુક કોઈપણ વ્યક્તિ, ટ્રસ્ટ અથવા સોસાયટીએ ઉક્ત હેતુ માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ દ્વારા સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસેથી અથવા એન સી એમ ઇ આઇ પાસેથી તેના દરજ્જાની ઘોષણા મેળવવી આવશ્યક છે.

૧૫.૨ આ તબક્કે, એ નોંધવું જરૂરી છે કે પ્રાથમિક શાળાઓ પણ ગુજરાત પ્રાઇમરી એજ્યુકેશન એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ સ્થાપિત અને નોંધાયેલ / માન્ય હોવી જરૂરી છે. ટ્રસ્ટ/સોસાયટી કે જે પ્રાથમિક વિભાગ પણ સ્થાપવા અને ચલાવવા માંગે છે તેના દ્વારા માધ્યમિક / ઉચ્ચ માધ્યમિક વિભાગમાં લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા ચલાવવી એ પ્રાથમિક વિભાગના સંદર્ભમાં લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાનો દરજ્જો આપવા માટે સંબંધિત વિચારણા હોઈ શકે છે. તેથી, પ્રાથમિક વિભાગમાં લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના, સંચાલન અને વહીવટ કરવા માંગતા કોઈપણ ટ્રસ્ટ/સોસાયટીએ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમો ૧૦ અને ૧૧ મુજબ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા ચલાવવા માટે આવો દરજ્જો અને/અથવા નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ અને/અથવા લઘુમતી શૈક્ષણિક દરજ્જો મેળવવો પડશે. સિસ્ટર્સ ઓફ સેન્ટ જોસેફ ઓફ ક્લુની વિ. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યા મુજબ,

લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા ચલાવવા માટેનું નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ કલમ ૧૦ મુજબ યોગ્ય સત્તાધિકારી દ્વારા ઘોષિત સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા અથવા એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૧ મુજબ રાષ્ટ્રીય આયોગ દ્વારા મંજૂર કરી શકાય છે.

૧૬. હવે જ્યાં સુધી કેટલાક અરજદાર – ટ્રસ્ટો / સોસાયટીઓ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતનો સંબંધ છે કે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ માં, ઉપયોગમાં લેવાયેલ શબ્દ "કરી શકશે" છે અને તેથી, ટ્રસ્ટ/સોસાયટી માટે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમો ૧૦ અથવા ૧૧ હેઠળ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મેળવવું ફરજિયાત નથી, તો તેમાં કોઈ વજૂદ નથી. સિસ્ટર્સ ઓફ સેન્ટ જોસેફ ઓફ ક્લુની વિ. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું છે કે સુધારા કાયદો, ૨૦૦૬ અમલમાં આવ્યા પછી લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા ઈચ્છતી કોઈપણ વ્યક્તિએ ઉક્ત હેતુ માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મંજૂર કરવા માટે માત્ર સક્ષમ સત્તાધિકારીને જ અરજી કરવી પડશે. ઉક્ત ચુકાદાના ફકરા–૧૭ માં વધુમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે સ્થાપના પછી કોઈપણ તબક્કે લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકે તેના દરજ્જાની ઘોષણા માટે, એન સી એમ ઇ આઇ પાસે પ્રશ્ન નક્કી કરવાની અને આવી સંસ્થાના લઘુમતી દરજ્જાની ઘોષણા કરવાની સત્તા હશે. મેનેજર, કોર્પોરેટ એજ્યુકેશનલ એજન્સી વિ. જેમ્સ મેથ્યુ અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં પણ, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે

સ્પષ્ટપણે અવલોકન કર્યું છે કે પ્રકરણ–૩ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના અધિકારો સાથે વ્યવહાર કરે છે અને કલમ ૧૦ હેઠળ, જે કોઈ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા ઈચ્છે છે, તેણે "નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ" માટે સક્ષમ સત્તાધિકારીને અરજી કરવી પડશે. તેથી, લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા ઈચ્છતી કોઈપણ વ્યક્તિએ ઉક્ત હેતુ માટે નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મંજૂર કરવા માટે સક્ષમ સત્તાધિકારીનો સંપર્ક કરવો પડશે.

૧૭. હવે જ્યાં સુધી સંબંધિત અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલો દ્વારા અહીં ઉપર જણાવેલી તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે કે લઘુમતી દરજ્જાની ઘોષણાનું પ્રમાણપત્ર એ માત્ર અસ્તિત્વમાં રહેલા દરજ્જાની ઘોષણા છે અને જે ઘોષિત કરવામાં આવે છે તે દરજ્જો અગાઉથી જ અસ્તિત્વમાં હતો, એ નોંધવું જરૂરી છે કે કોઈ તેનો વિવાદ કરતું નથી અને એવો વિવાદ કરી શકાય નહીં કે ધાર્મિક લઘુમતીઓને તેમની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપવાનો અને વહીવટ કરવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે. જો કે, તેઓ આવી સંસ્થાને લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકે ઘોષિત કરવા માટેના સંબંધિત માપદંડો પૂર્ણ કરે છે કે કેમ, તે ટ્રસ્ટ ડીડ, ટ્રસ્ટના ઉદ્દેશ્યો વગેરે જેવી સંબંધિત સામગ્રી પરથી કાઢી શકાય છે અને ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે, જેની યોગ્ય સત્તાધિકારીએ વિચારણા કરવી જોઈએ અને હવે એક્ટ, ૨૦૦૪ ની સ્થાપના પછી, લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના દરજ્જા અંગે

પ્રમાણપત્ર જારી કરવું એ એન સી એમ ઈ આઈ અથવા યોગ્ય સરકાર દ્વારા ઘોષિત સક્ષમ સત્તાધિકારીના અધિકારક્ષેત્ર અને આદેશ હેઠળ છે અને એકવાર આયોગ આ રીતે પ્રમાણપત્ર જારી કરે છે, તે અસ્તિત્વમાં રહેલા દરજ્જાની ઘોષણા છે અને ત્યારબાદ જ આવી લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા આરટીઈ એક્ટની મર્યાદામાંથી મુક્તિનો દાવો કરી શકે છે. તેથી, આરટીઈ એક્ટની મર્યાદામાંથી મુક્તિનો દાવો કરવા અને/અથવા અન્ય કોઈપણ મુક્તિનો દાવો કરવાના હેતુ માટે, નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ અને/અથવા લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકેના દરજ્જાની ઘોષણા એક્ટ, ૨૦૦૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ એન સી એમ ઈ આઈ પાસેથી અથવા સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસેથી મેળવવી ફરજિયાત છે.

૧૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાનો સાર અને સારાંશ આપણને નીચેના તારણો તરફ દોરી જશે:–

(૧) ભારતના બંધારણનો અનુચ્છેદ ૩૦(૧) ધાર્મિક લઘુમતી અથવા ભાષાકીય લઘુમતીને તેમની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવાનો અને વહીવટ કરવાનો અધિકાર આપે છે;

(૨) જો કે, લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની સ્થાપના સમયે, આવા ટ્રસ્ટ/સોસાયટી/એસોસિએશને નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ

મેળવવું પડશે અને/અથવા એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૦ મુજબ સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસેથી અથવા નેશનલ કમિશન ફોર માઇનોરિટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યુશન્સ પાસેથી લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકેના તેમના દરજ્જાની ઘોષણા મેળવવી પડશે;

(૩) માત્ર એટલા માટે કે ટ્રસ્ટ/સોસાયટીના મોટાભાગના ટ્રસ્ટીઓ ધાર્મિક લઘુમતીના છે, આવા ટ્રસ્ટ/સોસાયટી આપોઆપ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના દરજ્જાનો દાવો કરી શકતા નથી અને આવા દરજ્જા અને/અથવા નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટનો દાવો કરવા માટે, આવા ટ્રસ્ટ/સોસાયટીએ ભારતના બંધારણ હેઠળ લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના સંબંધમાં લઘુમતી દરજ્જા, માન્યતા, જોડાણ અને સંબંધિત બાબતોના નિર્ધારણ માટે ભારત સરકારના નેશનલ કમિશન ફોર માઇનોરિટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યુશન્સ દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકા મુજબ સંબંધિત માપદંડો પૂર્ણ કરવા પડશે, જે અહીં ઉપર ઉલ્લેખિત નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લીધા પછી જારી કરવામાં આવી છે અને/અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૧૧.૦૪.૨૦૦૮ ના સરકારી ઠરાવમાં પૂરી પાડ્યા મુજબ;

(૪) જ્યાં સુધી ટ્રસ્ટ/સોસાયટી/એસોસિએશન એક્ટ, ૨૦૦૪ હેઠળ તેના દ્વારા ચલાવવામાં આવતી શૈક્ષણિક સંસ્થાના સંદર્ભમાં

નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ/લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાની ઘોષણા મેળવે નહીં ત્યાં સુધી, આવી શૈક્ષણિક સંસ્થા આરટીઈ એક્ટની મર્યાદામાંથી મુક્તિનો દાવો કરી શકશે નહીં;

(૫) જે ક્ષણે આવી ધાર્મિક લઘુમતી ટ્રસ્ટ/સોસાયટી દ્વારા ચલાવવામાં આવતી શૈક્ષણિક સંસ્થા નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ/લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાનો દરજ્જો મેળવે છે, તે આરટીઈ એક્ટની મર્યાદામાંથી મુક્ત થશે, જેમ કે પ્રમાતિ એજ્યુકેશનલ એન્ડ કલ્ચરલ ટ્રસ્ટ (રજિસ્ટર્ડ) અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે.

૧૯. કેસની ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા, સંબંધિત જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીઓ તરફથી ૧૯.૦૫.૨૦૧૮ ના વિવાદિત પત્રવ્યવહારો અને અન્ય સમાન પત્રવ્યવહારો જેના દ્વારા સંબંધિત શાળાઓને આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ ફાળવેલ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે, જેમાં નિષ્ફળ જવાથી શિક્ષાત્મક પગલાં લેવામાં આવી શકે છે, તેને ગેરકાયદેસર અને/અથવા મનસ્વી અને/અથવા સંબંધિત ટ્રસ્ટો/સોસાયટીઓના આવી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ચલાવવાના અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરતું હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૨૦. આ તબક્કે, એ નોંધવું જરૂરી છે કે મોટાભાગની શાળાઓએ ત્યારબાદ નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ(ઓ) મેળવવા માટે સક્ષમ સત્તાધિકારીનો સંપર્ક કર્યો હતો અને એક કેસ સિવાય, મોટાભાગની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના કિસ્સામાં, આવી અરજીઓ એ આધાર પર નકારી કાઢવામાં આવે છે કે તે નિયત ફોર્મેટમાં અને આધારભૂત દસ્તાવેજો સાથે સબમિટ કરવામાં આવી ન હતી. તેથી, સંબંધિત ટ્રસ્ટો/સોસાયટીઓ/શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ માટે શિક્ષણ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૧૧.૦૪.૨૦૦૮ ના સરકારી ઠરાવ (જે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ આપવાની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે) મુજબ નિયત ફોર્મેટમાં અને તમામ આધારભૂત દસ્તાવેજો સાથે અરજી કરવાનું હંમેશા ખુલ્લું રહેશે, અને જ્યારે આવી અરજીઓ કરવામાં આવે, ત્યારે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા રાજ્ય સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૧૧.૦૪.૨૦૦૮ ના સરકારી ઠરાવમાં તેમજ ઉપર ઉલ્લેખિત ભારત સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકામાં દર્શાવેલ ટ્રસ્ટ ડીડ/ટ્રસ્ટના ઉદ્ધેશ્યો અને અન્ય સંબંધિત વિચારણાઓને ધ્યાનમાં રાખીને ગુણદોષના આધારે તેની વિચારણા કરવી જરૂરી છે અને જો આવી સંસ્થાઓને લઘુમતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ તરીકે જાહેર કરવામાં આવે, તો તેઓને આરટીઈ એક્ટની મર્યાદામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવશે, માત્ર ત્યારબાદ જ.

૨૧. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને અને અહીં ઉપર જણાવેલ કારણોસર, સંબંધિત ટ્રસ્ટ/સોસાયટી/એસોસિંએશન દ્વારા દાખલ કરવામા આવેલ ૨૦૧૮ ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન્સ નં. ૮૩૨૨, ૮૩૨૫, ૮૩૨૬, ૮૩૨૭, ૯૩૯૮, ૯૪૦૨, ૯૪૦૧, ૯૩૯૯, ૯૩૯૭, ૯૪૦૩, ૯૪૦૦ અને ૯૩૯૫, ૮૩૫૦ નિષ્ફળ જાય છે અને ગુજરાત એજ્યુકેશન બોર્ડ ઓફ કેથોલિક ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૪૩૨/૨૦૧૮ નિષ્ફળ જાય છે અને તે રદ કરવાને પાત્ર છે અને તે મુજબ રદ કરવામાં આવે છે. નિયમ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે. અગાઉ આપવામાં આવેલી વચગાળાની દાદ, સંબંધિત સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશનમાં તાત્કાલિક અસરથી ખાલી કરવામાં આવે છે.

૨૧.૧ પરિણામે, રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૦૫/૨૦૧૮ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને અરજીના પ્રતિવાદીઓ નં. ૩ અને ૪ દ્વારા ચલાવવામાં આવતી સંબંધિત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને સંબંધિત જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીઓ દ્વારા આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ તેમને ફાળવેલ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત શરતોમાં નિયમ સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે.

૨૧.૨ જ્યાં સુધી રિટ પિટિશન (પીઆઇએલ) નં. ૧૦૬/૨૦૧૮ નો સંબંધ છે, આરટીઈ એક્ટના ઘડતરના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુને ધ્યાનમાં લેતા, એટલે કે સમાજના નબળા વર્ગોના વિદ્યાર્થીઓના મૂળભૂત અધિકારોનું રક્ષણ કરવા માટે, રાજ્ય સરકાર/સંબંધિત જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીઓને એ જોવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે સમાજના નબળા વર્ગોના તે વિદ્યાર્થીઓ કે જેમણે શરૂઆતમાં અરજી કરી હતી પરંતુ પ્રથમ રાઉન્ડમાં પ્રવેશ મેળવી શક્યા ન હતા તેઓને આરટીઈ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ સંબંધિત શાળાઓમાં પ્રવેશ માટે ઉપલબ્ધ ૨૫% બેઠકોમાં સંબંધિત શાળાઓમાં પ્રવેશ આપવામાં આવે જેના માટે તેઓએ અરજી કરી હતી અને તેમને ફાળવવામાં આવી હતી. આ સાથે, રિટ પિટિશન (પીઆઇએલ) નં. ૧૦૬/૨૦૧૮ નો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

સહી/-

(એમ.આર. શાહ, ન્યાયમૂર્તીશ્રી)

સહી/-

(એ.વાય. કોગજે, ન્યાયમૂર્તીશ્રી)

વિશેષ હુકમ:

આ તબક્કે, કેટલાક અરજદારો વતી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ.આઈ. નાણાવટી અને સંબંધિત અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલો સુશ્રી મમતા વ્યાસ, શ્રી તુષાર એલ. શેઠ, અને શ્રી સૌરભ એમ. પટેલ, અગાઉ આપવામાં આવેલી વચગાળાની દાદ ચાલુ રાખવા માટે પ્રાર્થના કરે છે, જે આજ સુધી ચાલુ રહી છે જેથી સંબંધિત અરજદારો નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટનો સંપર્ક કરી શકે. રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર દ્વારા આ પ્રાર્થનાનો વિરોધ કરવામાં આવે છે અને રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સમાજના નબળા વર્ગના આશરે ૧૦૦૦ થી વધુ વિદ્યાર્થીઓ છે, જેઓ સંબંધિત અરજદારો દ્વારા ચલાવવામાં આવતી સંસ્થાઓને ફાળવેલ શાળાઓમાં પ્રવેશ મેળવવાની તેમની વારીની રાહ જોઈ રહ્યા છે અને તે મુજબ તેઓએ પહેલેથી જ તેમના મૂલ્યવાન બે મહિના ગુમાવી દીધા છે. જો કે, ન્યાયના હિતમાં અને સંબંધિત અરજદારો નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટનો સંપર્ક કરી શકે અને યોગ્ય આદેશ મેળવી શકે તે માટે, સંબંધિત અરજીઓમાં અગાઉ આપવામાં આવેલી વચગાળાની દાદ, જો કોઈ હોય તો, ૧૩.૦૮.૨૦૧૮ સુધી ચાલુ રાખવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

સહી/-

(એમ.આર. શાહ, ન્યાયમૂર્તીશ્રી)

સહી/-

(એ.વાય. કોગજે, ન્યાયમૂર્તીશ્રી)

વિષય :

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.